

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА ”
(вибіркова)**

ХАРКІВ

2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

для самостійної роботи та практичних занять

з НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Безоплатна правова допомога»

(вибіркова)

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

ХАРКІВ-2023

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Безоплатна правова допомога» (галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право», освітньо-кваліфікаційний рівень перший (бакалаврський) / Уклад.: Т. Б. Вільчик, Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2023. 81 с.

У к л а д а ч і:

Вільчик Тетяна Борисівна - докторка юридичних наук, професорка кафедри цивільної юстиції та адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою університету
(протокол № __ від __.__. 2023 р.)*

1. ВСТУП

Цілями навчальної дисципліни «Безоплатна правова допомога» є закріплення, розширення та поглиблення знань студентів щодо практичної діяльності адвокатів з надання безоплатної правничої допомоги, вивчення правового регулювання та стандартів організації та діяльності адвокатури у системі надання безоплатної правової допомоги, аналіз національних та зарубіжних наукових доктрин організації і діяльності інституту адвокатури з надання безоплатної правничої допомоги, активізація аналітичної діяльності студентів, вироблення вмінь самостійного аналізу та тлумачення законодавства, проведення науково-дослідницької роботи, спрямованої на подальшу гармонізацію законодавства, що регулює організацію та діяльність інституту адвокатури з надання безоплатної правничої допомоги.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішення наступних **завдань** навчальної дисципліни:

- вивчення сутності та правового регулювання інституту безоплатної правничої допомоги;
- відокремлення видів безоплатної правничої допомоги та правових послуг, що надаються на безоплатній основі;
- аналіз міжнародних стандартів безоплатної правничої допомоги та проблем їх реалізації у національному законодавстві;
- визначення суб'єктів надання та отримання безоплатної правничої допомоги;
- вивчення правового становища, функцій та повноважень адвоката при наданні безоплатної правничої допомоги;
- визначення прикладних проблем реалізації адвокатурою покладених на неї функцій з надання безоплатної правничої допомоги та напрямів подальшого вдосконалення законодавства, що регулює її організацію та діяльність;
- проведення порівняльно-правового аналізу практичної діяльності адвокатури з надання безоплатної правничої допомоги у різних правових системах та виявлення шляхів оптимізації діяльності вітчизняної адвокатури, гармонізації законодавства, що регулює її діяльність, із європейським.

Навчальна дисципліна «Безоплатна правова допомога» належить до дисциплін професійного циклу. При її вивченні використовуються знання, отримані з таких дисциплін, як: «Судове право», «Адміністративне право», «Кримінальний процес», «Цивільний процес» та ін.

Основні положення навчальної дисципліни можуть застосовуватися при вивченні таких дисциплін : «Актуальні проблеми адвокатури», «Міжнародні стандарти адвокатури», «Практикум з адвокатури», «Адвокат у кримінальному провадженні», «Адвокат у цивільному процесі», «Актуальні проблеми цивільного права» та ін.

Курс «Безоплатна правова допомога» передбачає різні форми навчання: лекції, практичні заняття, індивідуальне консультування викладачем студентів з проблемних питань; колоквиуми, експериментальні форми практичних робіт, тестування, написання курсових та контрольних робіт, вирішення практичних ситуацій; самостійну роботу студентів з нормативними та літературними джерелами, що рекомендовані для вивчення в рамках курсу.

Практичні заняття – одна з основних форм навчання. Їх мета полягає у засвоєнні основних теоретичних положень і відпрацюванні навичок практичного застосування законодавчих норм, що регулюють організацію та діяльність інституту адвокатури. Практичні заняття проходять у формі відповідей студентів на теоретичні питання, вирішення практичних завдань, ділових ігор, вивчення конкретних практичних прикладів. З найважливіших теоретичних тем курсу проводяться колоквиуми. На практичних заняттях перевіряється ступінь засвоєння студентами теоретичних питань курсу, положень законодавства та практики його застосування.

Значна увага приділяється самостійній роботі студентів та проведенню індивідуальних консультацій. Виконання самостійної роботи дає можливість студенту закріпити та поглибити теоретичні і практичні знання, отримані в процесі вивчення окремих тем курсу, навчитися самостійно працювати з різними інформаційними джерелами, інтерпретувати матеріали періодичної літератури, аналізувати навчальну та наукову літературу, практику роботи адвокатів, отримати навички дослідної роботи.

Підсумковою формою контролю знань є залік, який має на меті перевірити рівень засвоєння теоретичних знань, уміння застосовувати ці знання при вирішенні конкретних професійних задач, а також самостійно працювати з науковою та навчальною літературою.

У результаті вивчення курсу «Безоплатна правова допомога» студенти повинні:

- **знати** основні міжнародні стандарти організації та діяльності інституту адвокатури з надання безоплатної правничої допомоги, вміти їх класифікувати та розкривати їх сутність;

- **оволодіти** актуальними зарубіжними доктринами у сфері регулювання організації і діяльності інституту безоплатної правничої допомоги;

- **вміти проводити** порівняльно-правовий аналіз організації та діяльності інституту адвокатури у різних правових системах;

- **самостійно виявляти** напрями оптимізації організації та діяльності вітчизняної адвокатури, гармонізації законодавства, що регулює її діяльність з надання безоплатної правничої допомоги, із міжнародними стандартами.

- **вірно тлумачити** та застосовувати міжнародні нормативно-правові акти щодо організації та діяльності інституту адвокатури з надання безоплатної правничої допомоги при вирішенні практичних ситуацій, у тому числі й рішення Європейського Суду з прав людини.

ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.

4.1. Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання

№ п/п	Дата проведення (згідно розкладу)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах		
			Усього	У тому числі	
				Лекції	Практичні заняття,

					семінарські заняття, колоквиуми тощо	а робота
		Модуль 1. Загальна характеристика інституту безоплатної правової допомоги.				
		Тема 1. Історичні аспекти виникнення та розвитку права на безоплатну правову допомогу в Україні та в світі.	16	4	2	10
		Тема 2. Конституційне право на безоплатну правову допомогу та його правове забезпечення.	12	2	2	8
		Тема 3. Загальна характеристика системи безоплатної правової допомоги в Україні та країнах ЄС.	14	4	2	8
		Тема 4. Процедура допуску адвокатів до надання безоплатної вторинної правничої	12	2	2	8

		допомоги в Україні.				
		Тема 5. Організація надання безоплатної первинної правової допомоги.	12	2	2	8
		Тема 6. Організація надання безоплатної вторинної правової допомоги (БВПД).	12	2	2	8
		Тема 7. Медіація у системі безоплатної правової допомоги.	16	2	4	10
		Модуль 2. Організація надання безоплатної вторинної правової допомоги адвокатом				
		Тема 8. Організація надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному судочинстві.	22	4	6	12
		Тема 9. Надання безоплатної правової	16	2	4	10

		допомоги у цивільному судочинстві.				
		Тема 10. Надання безоплатної правової допомоги у адміністративном у судочинстві.	12	2	2	8
		Тема 11. Оплата праці та механізм фінансової звітності адвоката у системі БВПД. Стандарти якості надання безоплатної вторинної правової допомоги адвокатом.	14	2	4	8
		Тема 12. Організація роботи адвоката у системі безоплатної правничої допомоги у країнах Європейського Союзу.	20	4	4	12
		Усього годин / кредитів ECTS	180/ 6,0	32	36	110

4.2. Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання

№ п/ п	Дата проведенн я (згідно розкладу)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
			Усьог о	У тому числі		
				Лекці ї	Практичні заняття, семінарськ і заняття, колоквіуми тощо	Самостійн а робота
1		Тема 1. Конституційне право на безоплатну правову допомогу та його правове забезпечення.	24	2	2	20
2		Тема 2. Загальна характеристик а інституту безоплатної правової допомоги в Україні.	22	2		20
3		Тема 3. Організація надання безоплатної вторинної правової допомоги.	22	2		20
		Разом	68	6	2	60

2. ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1.

Історичні аспекти виникнення та розвитку права на безоплатну правову допомогу в Україні та в світі.

План:

1. Історичні аспекти виникнення та розвитку права на правову допомогу у світі. Генеза безоплатної правничої допомоги в античній Греції та Давньому Римі.
2. Виникнення інституту БПД на теренах України.
3. Правове регулювання надання безоплатної правової допомоги в законодавстві радянського періоду.
4. Створення системи БПД у незалежній Україні. Розвиток правового регулювання системи БПД.
5. Міжнародні стандарти права на БПД та проблеми їх запровадження у законодавство України.
6. Аналіз рішень ЄСПЛ з питань БПД.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу із метою поглиблення знань щодо виникнення інституту безоплатної правничої допомоги.
2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.
3. Зробіть наукову доповідь з теми: «Зародження адвокатури та безоплатної правничої допомоги у світі».
4. Зробіть наукову доповідь: «Історія зародження та розвитку інституту захисту прав людини на теренах України».
5. Зробіть наукову доповідь з теми: «Розвиток інституту безоплатної правової допомоги у Франції та Німеччині».
6. Зробіть наукову доповідь з теми: «Розвиток інституту безоплатної правової допомоги у Великій Британії».

7. Зробіть порівняльну анотацію наукових статей та / або монографій із зазначеної тематики.
8. Зробіть аналіз рішень ЄСПЛ з питань БПД.
9. Зробіть наукову доповідь з теми: «Міжнародні стандарти права на БПД та проблеми їх запровадження у законодавство України».
10. Зробіть наукову доповідь з теми: «Розвиток правового регулювання системи БПД в незалежній Україні».
11. Зробіть наукову доповідь з теми: «Аналіз рішень ЄСПЛ з питань БПД».

ТЕМА 2.

Конституційне право на безоплатну правову допомогу та його правове забезпечення.

План:

1. Сутність конституційного права на безоплатну правову допомогу.
2. Система БПД в Україні.
3. Безоплатна правова допомога: поняття, види та загальна характеристика.
4. Безоплатна первинна правова допомога. Суб'єкти надання безоплатної первинної правової допомоги.
5. Безоплатна вторинна правова допомога. Суб'єктами надання безоплатної вторинної правової допомоги.
6. Правове регулювання безоплатної правової допомоги в Україні. Міжнародні стандарти права на безоплатну правову допомогу.
7. Принципи державної політики у сфері надання безоплатної правової допомоги. Фінансування БПД.
8. Наглядова рада Координаційного центру з надання правової допомоги. правничої допомоги.
9. Пріоритети подальшого розвитку системи безоплатної в Україні.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу із метою поглиблення знань щодо виникнення інституту безоплатної правничої допомоги.
2. Підготувати стислий конспект із опрацьованої літератури.
3. Провести порівняльний аналіз національного та зарубіжного законодавства щодо видів правничої допомоги в Україні та в зарубіжних країнах.
4. Зробити порівняльну анотацію наукових статей та/або монографій із зазначеної тематики.
5. Підготуйте наукову доповідь на тему: «Пріоритетні напрямки подальшого розвитку системи безоплатної в Україні».
6. Зробіть наукову доповідь з теми: «Міжнародні стандарти права на БПД»
7. Підготуйте наукову доповідь на тему: «Конституційне врегулювання права на БПД у країнах колишнього СНД».
7. Вирішити практичні завдання за фабулами справ.

Кейс 1.

До Харківського міського центру з надання безоплатної вторинної правничої допомоги звернувся клієнт А., який є інвалідом з дитинства. Центром було призначено адвоката Ш. Під час розгляду цивільної справи в суді клієнт помер. правонаступником у справі став Б. – син клієнта А. У зв'язку з цим Центром було видано наказ про припинення доручення про надання безоплатної вторинної правничої допомоги, що було видано адвокату Ш. на ведення цієї справи.

Б. – син померлого клієнта оскаржив це рішення, посилаючись на те, що судовий розгляд справи не закінчився, а доручення Центром видавалося для ведення цієї конкретної справи.

Питання по кейсу:

1. *Висловіть думку стосовно описаної ситуації.*
2. *Чи правомірні дії Центру з надання безоплатної вторинної правничої допомоги про скасування?*
3. *Хто має право на отримання безоплатної вторинної правничої допомоги?*

Рекомендована література:

1. Конституція України. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
4. Кримінально-процесуальний кодекс України. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
5. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. Електронний ресурс. [Текст]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
6. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.
7. Основи адвокатури та адвокатської діяльності (Навч. посібник для підготовки до комплексного іспиту) / Т. Вільчик, І. Назаров, О. Овчаренко. Харків. Право. 2021. 2021. 448.
8. Vilchuk T. Advocacy in Ukraine during martial law and post-war restoration conditions: legal organizational and operational issues = Advocacia da Ucrânia no período da lei marcial e restauração após a guerra: problemas de regulamentação legal da organização e atividades. *Revista Juridica Portucalense*. 2022. Vol. 32. P. 254–273. Текст: <https://revistas.rcaap.pt/juridica/article/view/27999>
9. Vilchuk, T., Sokolova, A., & Demchyna, T. (2021). Regulation of advocacy profession: global trends. *Cuestiones Políticas*, 39(69), 689-706. <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/36322/38879>
<https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.43>
10. Вільчик, Т. Б. (2022). Право на безоплатну правову (юридичну)

допомогу по цивільних справах у практиці Європейського суду з прав людини. Форум Права, 73(2), 40–52. <http://doi.org/10.5281/zenodo.6471073>
<https://zenodo.org/record/6471073#.Y4HrRJpVzIU>

11. Вільчик Т.Б. Напрями адаптації законодавства, що регулює надання безоплатної правничої допомоги в Україні, до європейських стандартів // Право України. – № 12. – 2016. – С. 29-36.
https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/vilchik23.pdf

12. Вільчик Т, Святоцька В. Міжнародні стандарти адвокатури: проблеми імплементації у національну правову систему. Право України. 2019. № 12: с. 54-59. <https://doi.org/10.33498/louu-2019-12-054>
https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2019_12/pravo_2019_12-s3/

13. Вільчик, Т. Б. (2022). Адвокатура та судова влада: історичні аспекти взаємодії. Форум Права, 72 (1), 50–61.
<http://doi.org/10.5281/zenodo.6783715>

14. Личенко І. Адвокатська діяльність: досвід країн Європейського Союзу. / the Journal of Eastern European Law / Журнал східноєвропейського права. 2020. № 83.С. 41-48.

15. Оцінювання системи безоплатної вторинної допомоги в Україні у світі стандартів передового досвіду Ради Європи (Звіт підготовлено в межах проекту Ради Європи «Подальша підтримка реформи кримінальної юстиції в Україні», фінансованого урядом Данії). Рада Європи. вересень, 2016. URL: <https://rm.coe.int/16806ff4a9>

16. Огляд системи надання безоплатної правової допомоги в Україні. URL: http://qala.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/BAR_FINAL_23_10.pdf

17. Проект Ради Європи в Україні «Посилення спроможностей адвокатів та правозахисників щодо реалізації на національному рівні положень Європейської конвенції з прав людини та Європейської соціальної хартії (переглянутої)». URL: <http://www.coe.int/en/web/kyiv/39>

18. Пряміцин В.Ю., Левіцька Н. О., Шамрай А. Право українців на отримання безоплатної правової допомоги / Конституційно-правові академічні студії № 1/2020. С. 37-42.

19. Прут Ю. Інститут правової допомоги у цивільному судочинстві: цивільно-процесуальні особливості реалізації. Підприємництво та право. № 3.2016. С. 54-58.

20. Ратушна Б. П. Право на безоплатну вторинну правову допомогу як запорука доступності правосуддя в Україні. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки. 2019. Вип. 8. С. 193-198.

21. Розробка і впровадження фахової оцінки якості в національній системі надання безоплатної правової допомоги в Україні. 2020. (Звіт в межах програми ООН). URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/peer-review-ukr-26-08_LAST-upd.pdf

22. Сірош Д.М. Фінансування витрат на безоплатну правову допомогу в судочинстві України / Д.М. Сірош // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 2С. 102–106 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_2_22

23. Сверба Ю.І. Роль безоплатної правової допомоги у механізмі забезпечення доступу до правосуддя. / Часопис Київського університету права. 2020/2. URL: file:///C:/Users/E_7240/Downloads/352-Article%20Text-676-1-10-20210110.pdf

24. Умови надання безоплатної правової допомоги в контексті прецедентної практики Європейського суду з прав людини / С. В. Оверчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16osvzpl.pdf>.

Тема 3. Загальна характеристика систем безоплатної правової допомоги в Україні та країнах ЄС

План

1. Система БПД в Україні: характеристика та правове забезпечення організації і діяльності.

2. Координаційний Центр з надання БПД та його органи на місцях: правове забезпечення діяльності, структура, компетенція, порядок заняття керівних посад.

3. Центри з надання безоплатної правової допомоги: порядок створення та фінансування, правове регулювання діяльності та повноваження. Бюро з надання БПД.

4. Системи БПД в країнах Європейського Союзу: характеристика та правове забезпечення організації і діяльності.

5. Моделі функціонування системи БПД у країнах Європейського Союзу : «pro bono», «judicare», «duty counse», «ex officio» та інші.

6. Перевірка фінансового стану особи, яка потребує БПД (визначення майнового порогу і порогу нужденності (means test); тест на обґрунтованість юридичного втручання за законодавством країн ЄС.

7. Концепція необхідності надання БПД «в інтересах правосуддя» у рішеннях ЄСПЛ.

8. Проблеми визначення повноважень з організації системи надання БПД між органами адвокатського самоврядування та органами держави.

9. Напрями оптимізації адміністрування системою безоплатної правничої допомоги в Україні.

8. Адміністрування системою БПД в Україні та країнах ЄС: порівняльна характеристика.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу із метою поглиблення знань щодо системи безоплатної правової допомоги.

2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.

3. Зробити порівняльну анотацію наукових статей та / або монографій із зазначеної тематики.

4. Зробіть наукову доповідь: «Адміністрування системою безоплатної правової допомоги: порівняльна характеристика законодавства України та країн ЄС».

5. Зробіть наукову доповідь: «Аналіз рішень ЄСПЛ щодо відповідальності держави за надання безоплатної правової допомоги адвокатом».
6. Зробіть наукову доповідь на тему: «Аналіз системи БПД Нідерландів».
7. Зробіть наукову доповідь на тему: «Аналіз систем БПД Німеччини та Франції».
8. Зробіть наукову доповідь: «Моделі функціонування системи БПД у країнах Європейського Союзу».
9. Зробіть наукову доповідь: «Концепція необхідності надання БПД «в інтересах правосуддя» у рішеннях ЄСПЛ».
10. Вирішити практичні завдання за фабулами справ.

Кейс 1

2 жовтня 2016 року громадянка В. звернулася до місцевого Центру з надання безоплатної правової допомоги. 21 листопада 2017 року Центром було призначено адвоката для її представництва в суді її інтересів. У грудні 2016 року до окружного адміністративного суду звернулася В. з позовом до Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, оскільки, на її думку, їй мали призначити адвоката у значно короткій строк.

Постановою від 26 грудня 2016 року у задоволенні позову відмовлено. При цьому суд виходив з судження про те, що відповідачем не було допущено бездіяльності при наданні безоплатної правової допомоги, оскільки Законом України «Про безоплатну правову допомогу» не визначено строк, протягом якого відповідач зобов'язаний призначити заявнику компетентного адвоката.

Апеляційний адміністративний суд 23 березня 2017 року скасував це рішення та прийняв нове, яким адміністративний позов задоволено частково – а саме, визнав протиправною бездіяльність місцевого Центру з надання безоплатної правової допомоги щодо своєчасного забезпечення безоплатною правовою допомогою.

Питання по кейсу:

1. *Висловіть думку стосовно описаної ситуації.*

2. Чи правильне рішення виніс апеляційний суд?

3. Обґрунтуйте відповідь.

Рекомендована література:

1. Конституція України. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
4. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.
5. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. Електронний ресурс. [Текст]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
6. Vilchuk T. Advocacy in Ukraine during martial law and post-war restoration conditions: legal organizational and operational issues = Advocacia da Ucrânia no período da lei marcial e restauração após a guerra: problemas de regulamentação legal da organização e atividades. *Revista Juridica Portucalense*. 2022. Vol. 32. P. 254–273. Текст: <https://revistas.rcaap.pt/juridica/article/view/27999>
7. Vilchuk, T., Sokolova, A., & Demchyna, T. (2021). Regulation of advocacy profession: global trends. *Cuestiones Políticas*, 39(69), 689-706. <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/36322/38879>
<https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.43>
8. Вільчик, Т. Б. (2022). Право на безоплатну правову (юридичну) допомогу по цивільних справах у практиці Європейського суду з прав людини. *Форум Права*, 73(2), 40–52. <http://doi.org/10.5281/zenodo.6471073>
<https://zenodo.org/record/6471073#.Y4HrRJpBzIU>

9. Вільчик Т.Б. Напрями адаптації законодавства, що регулює надання безоплатної правничої допомоги в Україні, до європейських стандартів // Право України. – № 12. – 2016. – С. 29-36.
https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/vilchik23.pdf

10. Вільчик Т, Святоцька В. Міжнародні стандарти адвокатури: проблеми імплементації у національну правову систему. Право України. 2019. № 12: с. 54-59.
<https://doi.org/10.33498/louu-2019-12-054>
https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2019_12/pravo_2019_12-s3/

11. Вільчик, Т. Б. (2022). Адвокатура та судова влада: історичні аспекти взаємодії. Форум Права, 72 (1), 50–61.
<http://doi.org/10.5281/zenodo.6783715>

12. Личенко І. Адвокатська діяльність: досвід країн Європейського Союзу. / the Journal of Eastern European Law / Журнал східноєвропейського права. 2020. № 83.С. 41-48.

13. Оцінювання системи безоплатної вторинної допомоги в Україні у світі стандартів передового досвіду Ради Європи (Звіт підготовлено в межах проекту Ради Європи «Подальша підтримка реформи кримінальної юстиції в Україні», фінансованого урядом Данії). Рада Європи. вересень, 2016. URL: <https://rm.coe.int/16806ff4a9>

14. Огляд системи надання безоплатної правової допомоги в Україні. URL: http://qala.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/BAR_FINAL_23_10.pdf

15. Проект Ради Європи в Україні «Посилення спроможностей адвокатів та правозахисників щодо реалізації на національному рівні положень Європейської конвенції з прав людини та Європейської соціальної хартії (переглянутої)». URL: <http://www.coe.int/en/web/kyiv/39>

16. Пряміцин В.Ю., Левіцька Н. О., Шамрай А. Право українців на отримання безоплатної правової допомоги / Конституційно-правові академічні студії № 1/2020. С. 37-42.

17. Прут Ю. Інститут правової допомоги у цивільному судочинстві: цивільно-процесуальні особливості реалізації. Підприємництво та право. №

3.2016. С. 54-58.

18. Ратушна Б. П. Право на безоплатну вторинну правову допомогу як запорука доступності правосуддя в Україні. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки. 2019. Вип. 8. С. 193-198.

19. Розробка і впровадження фахової оцінки якості в національній системі надання безоплатної правової допомоги в Україні. 2020. (Звіт в межах програми ООН). URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/peer-review-ukr-26-08_LAST-upd.pdf

20. Сірош Д.М. Фінансування витрат на безоплатну правову допомогу в судочинстві України / Д.М. Сірош // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 2С. 102–106 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_2_22

21. Сверба Ю.І. Роль безоплатної правової допомоги у механізмі забезпечення доступу до правосуддя. / Часопис Київського університету права. 2020/2. URL: file:///C:/Users/E_7240/Downloads/352-Article%20Text-676-1-10-20210110.pdf

22. Умови надання безоплатної правової допомоги в контексті прецедентної практики Європейського суду з прав людини / С. В. Оверчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16osvzpl.pdf>.

23. Шандула О. О., Буликіна Т. О. Перспективи адаптації законодавства України про адвокатуру до європейських стандартів // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2021. № 4. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-4-7118>.

24. Шрамко Ю. Конституційне регулювання інституту безоплатної правової допомоги в країнах СНД і Балтії (порівняльний аналіз) Віче. №5, березень 2019 <http://veche.kiev.ua/journal/1355/>

25. Безоплатна правова допомога (у схемах). 2018. URL: http://qala.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/zvit_BPD_2018.pdf

ТЕМА № 4. Організація надання безоплатної первинної правової допомоги

План:

1. Поняття та загальна характеристика безоплатної первинної правової допомоги.

2. Суб'єкти надання безоплатної первинної правової допомоги. Перевірка належності до категорії осіб, що мають право на отримання безоплатної правової допомоги.

3. Види правових послуг, що можуть здійснюватися у процесі надання безоплатної первинної правової допомоги.

4. Організація особистого прийому осіб для надання безоплатної первинної правової допомоги та порядок розгляду звернень про надання безоплатної первинної правової допомоги.

5. Надання безоплатної первинної правової допомоги спеціалізованими установами, іншими суб'єктами. Правове регулювання їх діяльності.

6. Порядок та критерії залучення органами місцевого самоврядування юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги.

7. Оцінка якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної первинної правової допомоги.

Завдання для самостійної роботи:

1. Провести порівняльний аналіз національного та зарубіжного законодавства (країни континентальної Європи) щодо надання безоплатної первинної правової допомоги.

2. Зробити порівняльну анотацію наукових статей та / або монографій із зазначеної тематики.

3. Зробити наукову доповідь з теми: «Надання безоплатної первинної правової допомоги у країнах ЄС».

4. Зробити наукову доповідь з теми: «Оцінка якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної первинної правової допомоги в Україні та країнах ЄС».

5. Вирішити рекомендовані задачі.

Кейс 1

Адвокат Ш. отримав доручення Центру з надання правової допомоги на представництво громадянина В. на час розгляду цивільної справи в суді. Адвокат Ш. до початку розгляду справи судом надав консультації з питань, що інтересували клієнта. Під час судового засідання громадянин В. заявив, що в послугах адвоката не потребує, йому необхідна була лише правова консультація, яку він отримав 15 хвилин тому. І в залі судового засідання клієнт В. заявив адвокату відвід.

Питання по кейсу:

1. Висловіть думку стосовно описаної ситуації.

3. Яке рішення мав прийняти суд в наслідок розгляду клопотання відповідача В. про відвід адвоката Ш.?

2. Чи має право клієнт відмовитися від адвоката?

Кейс 2.

В Перший Харківський міський Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги звернулася гр-нка М., яка повідомила, що її виселяють із власної квартири і просила захистити її житлові й майнові права, оскільки іншого житла у неї немає, а дохід – пенсія по інвалідності.

Адвокатом Ш., якому було доручено вести цю справу було встановлено, що покійний чоловік, якому виповнилося 82 роки, перебуваючи у лікарні, написав заповіт, згідно до якого квартиру заповідав особі, над якою багато років тому здійснював опіку. Крім цього, із наданих заявником медичних документів, стало відомо, що заповідач переніс інсульт десять років тому, самотійно не міг пересуватися, страждав на провали пам'яті та інші хвороби.

Вивчаючи копію заповіту, наданого заявником, адвокатом також було встановлено, що заповіт було оформлено приватним нотаріусом у лікарні, де перебував заповідач останнім часом. В зв'язку з тим, що останній не міг прочитати текст заповіту, на його прохання були запрошені свідки подружжя А і Б. Крім цього, в зв'язку з тим, що заповідач не міг сам підписати заповіт, то також на його прохання було запрошено гр-нку С., яка і поставила свій підпис замість заповідача.

Питання по кейсу:

- 1. Які дії має здійснити адвокат з метою захисту житлових і майнових інтересів особи, яка звернулася до нього за правовою допомогою?*
- 2. Обґрунтуйте свою відповідь.*

Рекомендована література:

1. Конституція України. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. Відом. Верхов. Ради України. 2013. № 27. Ст. 282. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI. Відом. Верхов. Ради України. 2011. № 51. Ст. 577. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
4. Кримінально-процесуальний кодекс України. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. Електронний ресурс. [Текст]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
5. Вільчик Т.Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні: монографія. Харків: 2016. Право. 400 с.

6. Vilchik T. Advocacy in Ukraine during martial law and post-war restoration conditions: legal organizational and operational issues = Advocacia da Ucrânia no período da lei marcial e restauração após a guerra: problemas de regulamentação legal da organização e atividades. Revista Juridica Portucalense. 2022. Vol. 32. P. 254–273. Текст: <https://revistas.rcaap.pt/juridica/article/view/27999>

7. Vilchik, T., Sokolova, A., & Demchyna, T. (2021). Regulation of advocacy profession: global trends. Cuestiones Políticas, 39(69), 689-706. <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/36322/38879>
<https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.43>

8. Вільчик, Т. Б. (2022). Право на безоплатну правову (юридичну) допомогу по цивільних справах у практиці Європейського суду з прав людини. Форум Права, 73(2), 40–52. <http://doi.org/10.5281/zenodo.6471073>
<https://zenodo.org/record/6471073#.Y4HrRJpVzIU>

9. Вільчик Т.Б. Напрями адаптації законодавства, що регулює надання безоплатної правничої допомоги в Україні, до європейських стандартів // Право України. – № 12. – 2016. – С. 29-36. https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/vilchik23.pdf

10. Вільчик Т, Святоцька В. Міжнародні стандарти адвокатури: проблеми імплементації у національну правову систему. Право України. 2019. № 12: с. 54-59. <https://doi.org/10.33498/louu-2019-12-054>
https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2019_12/pravo_2019_12-s3/

11. Вільчик, Т. Б. (2022). Адвокатура та судова влада: історичні аспекти взаємодії. Форум Права, 72 (1), 50–61. <http://doi.org/10.5281/zenodo.6783715>

12. Оцінювання системи безоплатної вторинної допомоги в Україні у світі стандартів передового досвіду Ради Європи (Звіт підготовлено в межах проекту Ради Європи «Подальша підтримка реформи кримінальної юстиції в Україні», фінансованого урядом Данії). Рада Європи. вересень, 2016. URL: <https://rm.coe.int/16806ff4a9>

13. Огляд системи надання безоплатної правової допомоги в Україні. URL: http://qala.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/BAR_FINAL_23_10.pdf

14. Прут Ю. Інститут правової допомоги у цивільному судочинстві: цивільно-процесуальні особливості реалізації. Підприємництво та право. № 3.2016. С. 54-58.

15. Сірош Д.М. Фінансування витрат на безоплатну правову допомогу в судочинстві України / Д.М. Сірош // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 2С. 102–106 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_2_22

16. Сверба Ю.І. Роль безоплатної правової допомоги у механізмі забезпечення доступу до правосуддя. / Часопис Київського університету права. 2020/2. URL: file:///C:/Users/E_7240/Downloads/352-Article%20Text-676-1-10-20210110.pdf

17. Умови надання безоплатної правової допомоги в контексті прецедентної практики Європейського суду з прав людини / С. В. Оверчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16osvzpl.pdf>.

18. Шрамко Ю. Конституційне регулювання інституту безоплатної правової допомоги в країнах СНД і Балтії (порівняльний аналіз) Віче. №5, березень 2019 <http://veche.kiev.ua/journal/1355/>

19. Безоплатна правова допомога (у схемах). 2018. URL: http://qala.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/zvit_BPD_2018.pdf

ТЕМА № 5.

Процедура допуску адвокатів до надання безоплатної вторинної правничої допомоги в Україні та нормативне регулювання їх співпраці з органами БПД.

ПЛАН.

1. Суб'єкти права на безоплатну вторинну правову допомогу.
2. Порядок та умови проведення конкурсу з відбору адвокатів, які залучаються для надання безоплатної вторинної правової допомоги.

3. Етапи проведення конкурсу. Склад та порядок формування конкурсних комісій з відбору адвокатів для надання безоплатної вторинної правової допомоги. Критерії відбору адвокатів конкурсною комісією. Система оцінювання результатів конкурсу.

4. Укладення контрактів з адвокатами, включеними до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, для надання такої допомоги на постійній та тимчасовій основі.

5. Договір про надання безоплатної вторинної правничої допомоги: загальна характеристика, порядок укладання.

6. Підстави та порядок припинення надання безоплатної вторинної правничої допомоги.

7. Принцип безперервності надання безоплатної вторинної правової допомоги. Підстави та порядок заміни адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати наукову літературу з надання БВПД із метою поглиблення знань щодо такого виду допомоги.

2. Підготувати анотації 3-х наукових статей із числа опрацьованої літератури.

3. Вирішити практичні завдання за фабулам и справ. Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу із метою поглиблення знань щодо безоплатної первинної правової допомоги.

2. Провести порівняльний аналіз національного та зарубіжного законодавства щодо стандартів якості надання безоплатної вторинної правової допомоги.

3. Зробити порівняльну анотацію наукових статей та / або монографій із зазначеної тематики.

4. Проаналізувати рішення ЄСПЛ, щодо реалізації принципу вільного вибору захисника своїх прав при наданні БПД.

5. Вирішити рекомендовані задачі.

6. Зробіть наукову доповідь з теми: «Процедура допуску адвокатів до надання безоплатної вторинної правничої допомоги в Україні та країнах ЄС».

Кейс 1

Слідчий С. отримує ухвалу слідчого судді в порядку ст. 159 КПК України, яка дозволяє йому тимчасовий доступ до речей і документів у сторони кримінального провадження – підозрюваного Т., і вилучає все що тільки може, насамперед документи, комп'ютери, прилади зв'язку. Підозрюваний Т. звернувся за допомогою до адвоката Н., з тим що слідчий С. не мав права вилучати його речі. Питання по кейсу: 1. Оцініть ситуацію. 2. Зробіть лінію захисту адвокатом у випадку оскарження дій слідчого С. 3. Обґрунтуйте відповідь. Кейс 2 Слідчий арештував і вилучив автомобіль і тим самим паралізував господарську діяльність власника цього автомобіля. Представник товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) «Х» – адвокат К. звернувся зі скаргою на ухвалу слідчого судді та дії слідчого до апеляційного суду, а саме, на бездіяльність слідчого, яка полягає у не поверненні тимчасово вилученого майна (автомобіля), оскільки у підприємства тільки один автомобіль і знаходження його під арештом позбавляє підприємство можливості здійснювати свою діяльність. Ухвалою слідчого судді Н-ського райсуду від 14.09.2017 року було надано дозвіл слідчому на проведення обшуку з правом відшукування і вилучення предметів і документів, вказаних в скарзі, які і були вилучені в ході обшуку слідчими. 19.09.2017 року слідчим було винесено постанову про визнання речовими доказами, якими визнані речовими доказами та приєднанні до матеріалів кримінального провадження: деревина породи «сосна» в кількості 212 колод, автомобіль, який належить на праві власності ТОВ «Х».

Питання по кейсу:

- 1. Яке рішення повинен винести апеляційний суд?*
- 2. Складіть проект цього рішення.*

Рекомендована література:

1. Конституція України. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. Відомості Верхов. Ради України. 2013. № 27. Ст. 282. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI. Відомості Верхов. Ради України. 2011. № 51. Ст. 577. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
4. Кримінально-процесуальний кодекс України. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
5. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. Електронний ресурс. [Текст]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
6. «Калькулятор» для розрахунку розміру винагороди-оплати послуг за надання БВПД. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.legalaid.gov.ua/publikatsiyi/calc-act-forms/>
7. Вільчик Т.Б. Адвокатура та громадянське суспільство у правовій державі // Право України. 2014. С. 243-250.
8. Вільчик Т.Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні: монографія. Харків: Право. 400 с.
9. Вільчик Т.Б. Конституционная природа права на правовую помощь: сравнительный анализ // Международный научно-практический журнал «Закон и Жизнь». Минск, 2013. № 10. С. 55-59.
10. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.
11. Vilchuk T. Advocacy in Ukraine during martial law and post-war restoration conditions: legal organizational and operational issues = Advocacia da Ucrânia no período da lei marcial e restauração após a guerra: problemas de regulamentação legal da organização e atividades. Revista Juridica Portucalense. 2022. Vol. 32. P. 254–273. Текст: <https://revistas.rcaap.pt/juridica/article/view/27999>

12. Vilchik, T., Sokolova, A., & Demchyna, T. (2021). Regulation of advocacy profession: global trends. *Cuestiones Políticas*, 39(69), 689-706.
<https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/36322/38879>
<https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.43>

13. Вільчик, Т. Б. (2022). Право на безоплатну правову (юридичну) допомогу по цивільних справах у практиці Європейського суду з прав людини. *Форум Права*, 73(2), 40–52. <http://doi.org/10.5281/zenodo.6471073>
<https://zenodo.org/record/6471073#.Y4HrRJpVzIU>

14 Вільчик Т.Б. Напрями адаптації законодавства, що регулює надання безоплатної правничої допомоги в Україні, до європейських стандартів // *Право України*. – № 12. – 2016. – С. 29-36.
https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/vilchik23.pdf

15. Вільчик Т, Святоцька В. Міжнародні стандарти адвокатури: проблеми імплементації у національну правову систему. *Право України*. 2019. № 12: с. 54-59. <https://doi.org/10.33498/louu-2019-12-054>
https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2019_12/pravo_2019_12-s3/

16. Вільчик, Т. Б. (2022). Адвокатура та судова влада: історичні аспекти взаємодії. *Форум Права*, 72 (1), 50–61.
<http://doi.org/10.5281/zenodo.6783715>

17. Шандула О. О., Чубейко В. І. Моральні засади адвокатської діяльності. *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2020. № 8. С. 492-494. Електронний ресурс. Текст. Режим доступу: http://www.lsej.org.ua/8_2020/124.pdf DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/122>

17. Шандула О. О. Адвокатська монополія: національні тенденції та зарубіжний досвід / О. О. Шандула // *Часопис Київського ун-ту права*, 2020. № 3. С. 48-54. Електронний ресурс. Режим доступу: http://kul.kiev.ua//images//A/Chasopis/CHAS20_3.pdf

18. Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою:

Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. № 1363.
Електронний ресурс. Заголовок з екрану. Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-п#Text>

ТЕМА № 6.

Організація надання безоплатної вторинної правової допомоги (БВПД)

План:

- 1.** Поняття безоплатної вторинної правової допомоги.
- 2.** Види правових послуг, що можуть здійснюватися у процесі надання безоплатної вторинної правової допомоги (далі – БВПД).
- 3.** Суб'єкти надання безоплатної вторинної правової допомоги.
- 4.** Суб'єкти права на безоплатну вторинну правову допомогу.
- 5.** Правове регулювання, порядок та умови проведення конкурсу з відбору адвокатів, які залучаються для надання безоплатної вторинної правової допомоги.
- 6.** Система оцінювання результатів конкурсу.
- 7.** Укладення контрактів з адвокатами, включеними до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, для надання такої допомоги на постійній та тимчасовій основі.
- 8.** Реєстр адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу.
- 9.** Взаємодія центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги із судами, органами прокуратури та іншими правоохоронними органами, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, з адвокатами та органами адвокатського самоврядування.
- 10.** Порядок подання та розгляду звернень про надання безоплатної вторинної правової допомоги.
- 11.** Перевірка належності до категорії осіб, що мають право на отримання безоплатної вторинної правової допомоги.
- 12.** Підстави для відмови в наданні безоплатної вторинної правової допомоги.

13. Порядок призначення адвоката, який надає безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі за контрактом.

14. Підтвердження повноважень адвоката як захисника у кримінальному провадженні, для участі у розгляді справи про адміністративне правопорушення та представництва інтересів осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами.

15. Договір про надання безоплатної вторинної правової допомоги: загальна характеристика, порядок укладання.

16. Підстави та порядок припинення надання безоплатної вторинної правової допомоги.

17. Принцип безперервності надання безоплатної вторинної правової допомоги. Підстави та порядок заміни адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу.

18. Права та обов'язки адвоката, який надає безоплатну вторинну правову допомогу. Деонтологічні засади адвокатської діяльності при наданні БПД.

19. Гарантії діяльності адвоката, який надає безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі за контрактом чи на тимчасовій основі на підставі договору.

20. Оплата послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу.

21. Розрахунок розміру витрат, пов'язаних з наданням безоплатної вторинної правової допомоги, на відрядження за межі регіону, що підлягають відшкодуванню.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати наукову літературу з надання БВПД із метою поглиблення знань щодо такого виду допомоги.

2. Підготувати анотації 3-х наукових статей із числа опрацьованої літератури.

3. Вирішити практичні завдання за фабулам и справ.

4. Зробіть наукову доповідь з теми: «Організація надання безоплатної вторинної правової допомоги в країнах ЄС».

Кейс 1

До Центру з надання правової допомоги надійшла заява про надання адвоката для проведення слідчої дії, а саме затримання підозрюваного Р. Центром був наданий вільний адвокат, якому було видано доручення Центру на участь окремій процесуальній слідчій дії. Адвокат Ш. був присутній при затриманні і допиті підозрюваного Р. Під час розгляду судом клопотання слідчого про застосування до підозрюваного запобіжного заходу – взяття під варту, адвокатом Ш. було надано суду заперечення щодо застосування до підзахисного Р. вищеназваного суворого запобіжного заходу. Суддя погодився з доводами адвоката Ш. і призначив підозрюваному запобіжний захід у вигляді особиста порука. Далі підозрюваний Р. попросив адвоката Ш. продовжувати захищати його під час досудового слідства. На що адвокат погодився без отримання нового доручення Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Питання по кейсу:

- 1. Дайте правову оцінку діям адвоката Ш. Чи мав право адвокат проводити захист підозрюваного Р. на стадії досудового розслідування без відповідного Доручення Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги.*
- 2. Яка процедура призначення адвоката Регіональним центром з надання правової допомоги?*
- 3. Обґрунтуйте відповідь.*

Кейс 2

В Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги звернулася громадянка М., яка просила захистити її право власності на квартиру. При цьому

вона повідомила, що знайомий її сім'ї Г. хоче її виселити із квартири, оскільки її померлий чоловік заповідав цю квартиру цьому знайомому Г.

Вона вважає, що її чоловік, будучи прикутий до ліжка після перенесеного інсульту, страждав втратою пам'яті та погано розумів свої дії. Крім цього, вони з померлим прожили більш, ніж 40 років і за цей час вони визначились, що єдиним спадкоємцем може бути лише їхній онук С. Тому вона вважає, що заповіт на ім'я Г. підроблений.

Питання по кейсу:

- 1. Яку позицію має зайняти адвокат.*
- 2. Складіть проект позовної заяви.*
- 3. Які клопотання має подати адвокат при подачі цієї позовної заяви?*

Кейс 3.

Фабула судового акта: У грудні 2015 року позивач звернулась до місцевого Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги (відповідач) про надання їй безоплатної вторинної правової допомоги для оскарження рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури області про відмову у порушенні дисциплінарного провадження від 23 жовтня 2015 року.

Станом на час звернення до суду центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги не було призначено адвоката для захисту прав позивача за наказом від 20 листопада 2015 року, і лише 12 березня 2016 року відповідачем видано доручення про надання позивачеві правової допомоги адвокатом.

Постановою окружного адміністративного суду від 18 грудня 2015 року у задоволенні позову відмовлено. При цьому суд виходив з судження про те, що відповідачем не було допущено бездіяльності при наданні безоплатної вторинної правової допомоги, оскільки Законом України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 № 3460-VI не визначено строк, протягом якого відповідач зобов'язаний призначити заявнику компетентного адвоката.

Апеляційний адміністративний суд 23 березня 2016 року скасував це рішення та прийняв нове, яким адміністративний позов задоволено частково - визнав протиправною бездіяльність місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги щодо своєчасного забезпечення безоплатною вторинною правовою допомогою. З цим рішення погодився і суд касаційної інстанції.

ВАСУ, зокрема, зазначив, що відповідно до ч. 8 ст. 50 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури може бути оскаржено протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду.

Отже, призначаючи адвоката лише 12 березня 2016 року, на підставі наказу від 20 листопада 2015 року, тобто після спливу строку на оскарження рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про відмову у порушенні дисциплінарного провадження від 23 жовтня 2015 року, центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги порушені розумні строки для надання такої допомоги, не здійснено всіх можливих дій щодо пошуку адвоката, включеного до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, та укладання відповідного договору, для повного захисту позивача.

Питання до кейсу:

1. Яким чином місцевий центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги зобов'язаний вирішувати питання щодо призначення адвоката для забезпечення суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу?

2. Проаналізуйте фабулу справи (рішення ВАСУ Справа № К/800/11028/16, 06.07.17) та напишіть свій проект судового рішення.

Рекомендована література:

1. Конституція України. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. Відом. Верхов. Ради України. 2013. № 27. Ст. 282.

Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>

4. Кримінально-процесуальний кодекс України. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

5. Цивільний процесуальний кодекс України.

6. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. Електронний ресурс. [Текст]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

7. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.

8. Вільчик Т.Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні: монографія. Харків: Право. 400 с.

9. Прут Ю. Інститут правової допомоги у цивільному судочинстві: цивільно-процесуальні особливості реалізації. Підприємництво та право. № 3.2016. С. 54-58.

10. Сірош Д.М. Фінансування витрат на безоплатну правову допомогу в судочинстві України / Д.М. Сірош // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 2С. 102–106 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_2_22

11. Сверба Ю.І. Роль безоплатної правової допомоги у механізмі забезпечення доступу до правосуддя. / Часопис Київського університету права. 2020/2. URL: file:///C:/Users/E_7240/Downloads/352-Article%20Text-676-1-10-20210110.pdf

12. Умови надання безоплатної правової допомоги в контексті прецедентної практики Європейського суду з прав людини / С. В. Оверчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16osvzpl.pdf>.

Тема 7.

Медіація у системі безоплатної правової допомоги

План.

1. Надання допомоги у забезпеченні доступу до медіації як одна із безоплатних правових послуг.
2. Закон України «Про медіацію»: загальна характеристика.
3. Порядок проведення конкурсного відбору медіаторів, які залучаються до системи безоплатної правової допомоги.
4. Запровадження реєстру медіаторів в системі БПД.
5. Принципи медіації.
6. Адвокат у процедурі медіації. Адвокат-медіатор.
7. Зарубіжний досвід проведення процедури медіації
8. Напрями подальшого ефективного впровадження медіації в Україні, у тому числі у системі БПД.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу із метою поглиблення знань щодо безоплатної первинної правової допомоги.
2. Провести порівняльний аналіз національного та зарубіжного законодавства щодо процедури медіації у системі надання безоплатної вторинної правової допомоги.
3. Зробити порівняльну анотацію наукових статей та / або монографій із зазначеної тематики.
4. Проаналізувати рішення ЄСПЛ, щодо процедури медіації при наданні БПД.
5. Зробіть наукову доповідь на тему: «Процедура медіації у системі безоплатної правової допомоги в Україні».
6. Зробіть наукову доповідь на тему: «Процедура медіації у системі безоплатної правової допомоги в країнах ЄС».

7. Зробіть наукову доповідь на тему: «Аналіз практики щодо процедури медіації при наданні БПД».

Рекомендована література:

1. Конституція України. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>

4. Кримінально-процесуальний кодекс України. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

5. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. Електронний ресурс. [Текст]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

6. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.

7. Основи адвокатури та адвокатської діяльності (Навч. посібник для підготовки до комплексного іспиту) / Т. Вільчик, І. Назаров, О. Овчаренко. Харків. Право. 2021. 2021. 448.

8. Закон України «Про медіацію» 2021 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>

9. Система безоплатної правової допомоги розвиває доступ до медіації: (<https://legalaid.gov.ua/novyny/systema-bezoplatnoyi-pravovoyi-dopomogy-rozvyvaye-mediatsiyu/>)

10. Порядок проведення конкурсного відбору медіаторів, які залучаються до системи безоплатної правової допомоги 2022 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1500-22#Text>

11. Медіація у професійній діяльності юриста. Підручник. За редакцією Наталі Крестовської, Луїзи Романадзе. Одеса. 2019 р.

12. Забезпечення доступу вразливих груп населення до медіації у сімейних та спадкових спорах: <http://qala.org.ua/uk/grantovi-programi/partnerski-initsiativi-gromadskih-organizatsij-ta-pravovih-klubiv-pravokator/rozpochinayetsya-realizatsiya-proektu-spryamovanogo-na-zabezpechennya-dostupu-vrazlivih-grup-naselennya-do-mediatsiyi-u-simejnih-ta-spadkovih-sporah/>

13. Адвокат і медіація. Посібник. 2022: <https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/%D0%90%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%82%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf>

7. Вікторія Поліщук. Що потрібно адвокату знати про медіацію? 2020 : <https://www.hsa.org.ua/blog/shho-advokatu-potribno-znaty-pro-mediatsiyu>

8.. О. Горецький. Адвокат-медіатор: коли виникає конфлікт інтересів? <https://jur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/advokatmediator-koli-vinikae-konflikt-interesiv.html>

9. Слива Л.В. Роль адвоката у процесі медіації: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/738468.pdf>

10. Медіація та перспективи її розвитку в Україні. <https://radako.com.ua/news/mediaciya-ta-pravovi-perspektivi-yiyi-rozvitku-v-ukrayini>

11 . Конфлікт інтересів медіатора та адвоката.: <https://advokatpost.com/konflikt-interesiv-mediatora-ta-advokata-mediator-svitlana-stadnyk-ta-anna-zubachova/>

12. Маленко О. Участь адвоката у процедурі медіації як новий напрямок адвокатській діяльності. Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». Вип.2. 2019. С. 135-144.

13. Семеняко М. Е. Разъяснения по вопросу о возможности совмещения адвокатской деятельности с деятельностью медиатора на профессиональной или непрофессиональной основе // URL: http://www.fparf.ru/mediaciya/adv_mediat.htm

14. Бесемер Христовер. Медиация. Посредничество в конфликтах / Пер. с нем. Н. В. Маловой. — «Духовное познание». Калуга, 2004. - 176 с.

МОДУЛЬ 2.

Організація надання безоплатної вторинної правової допомоги

адвокатом

ТЕМА № 8.1.

Організація надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному судочинстві.

План:

1. Надання безоплатної вторинної правової допомоги адвокатом на етапі досудового розслідування.
2. Надання правової допомоги особам, затриманим у кримінальному процесуальному порядку. Порядок інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб.
3. Ознайомлення з матеріалами кримінального провадження. Конфіденційне побачення з клієнтом. Узгодження правової позиції по справі. Роз'яснення клієнту його прав. Складання протоколу першого побачення з клієнтом.
4. Заявлення клопотань, скарг, складання адвокатських запитів та інших процесуальних документів.
5. Участь адвоката у проведенні процесуальних дій, що проводяться за участю його клієнта, або таких, що можуть обмежити або порушити його права та законні інтереси. Призначення захисника для проведення окремої процесуальної дії.
6. Обрання, продовження або зміна запобіжного заходу.
7. Роз'яснення клієнту можливості укладення угоди про визнання винуватості та про примирення, її умови, порядок та наслідки укладення.
8. Ведення адвокатського досьє.
9. Реалізація права адвоката та клієнта на ознайомлення з матеріалами справи у достатній для цього час. Письмове підтвердження повідомлення стороні обвинувачення про здійснення відкриття матеріалів стороною захисту.
10. Надання безоплатної правової допомоги свідкам і потерпілим в кримінальних провадженнях, якщо вони належать до категорій осіб, що мають право на БВПД за законом.
11. Рішення про припинення надання безоплатної вторинної правової допомоги.

12. Дії адвоката при відмові підозрюваного, обвинуваченого від захисника, у тому числі при його обов'язкової участі у справі.

13. Стандарти якості надання безоплатної вторинної правової допомоги на стадії досудового розслідування.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу із метою поглиблення знань щодо безоплатної первинної правової допомоги.

2. Провести порівняльний аналіз національного та зарубіжного законодавства щодо стандартів якості надання безоплатної вторинної правової допомоги.

3. Зробити порівняльну анотацію наукових статей та / або монографій із зазначеної тематики.

4. Проаналізувати рішення ЄСПЛ, щодо реалізації принципу вільного вибору захисника своїх прав при наданні БПД.

5. Зробіть наукову доповідь на тему: «Надання безоплатної вторинної правової допомоги адвокатом на етапі досудового розслідування».

6. Зробіть наукову доповідь на тему: «Призначення захисника для проведення окремої процесуальної дії».

7. Зробіть наукову доповідь на тему: «Конфіденційне побачення адвоката з клієнтом».

8. Вирішити рекомендовані задачі.

Кейс 1

Слідчий С. отримує ухвалу слідчого судді в порядку ст. 159 КПК України, яка дозволяє йому тимчасовий доступ до речей і документів у сторони кримінального провадження – підозрюваного Т., і вилучає все що тільки може, насамперед документи, комп'ютери, прилади зв'язку.

Підозрюваний Т. звернувся за допомогою до адвоката Н., з тим що слідчий С. не мав права вилучати його речі.

Питання по кейсу:

1. *Оцініть ситуацію.*

2. *Зробіть лінію захисту адвокатом у випадку оскарження дії слідчого С.*

3. *Обґрунтуйте відповідь.*

Кейс 2

Слідчий арештував і вилучив автомобіль і тим самим паралізував господарську діяльність власника цього автомобілю. Представник товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) «Х» – адвокат К. звернувся зі скаргою на ухвалу слідчого судді та дії слідчого до апеляційного суду, а саме, на бездіяльність слідчого, яка полягає у не поверненні тимчасово вилученого майна (автомобіля), оскільки у підприємства тільки один автомобіль і знаходження його під арештом позбавляє підприємство можливості здійснювати свою діяльність.

Ухвалою слідчого судді Н-ського райсуду від 14.09.2017 року було надано дозвіл слідчому на проведення обшуку з правом відшукання і вилучення предметів і документів, вказаних в скарзі, які і були вилучені в ході обшуку слідчими.

19.09.2017 року слідчим було винесено постанову про визнання речовими доказами, якими визнані речовими доказами та приєднанні до матеріалів кримінального провадження: деревина породи «сосна» в кількості 212 колод, автомобіль, який належить на праві власності ТОВ «Х».

Питання по кейсу:

1. *Яке рішення повинен винести апеляційний суд?*

2. *Складіть проект цього рішення.*

Рекомендована література:

1. Конституція України. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. Відом. Верхов. Ради України. 2013. № 27. Ст. 282. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
4. Кримінально-процесуальний кодекс України. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
5. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. Електронний ресурс. [Текст]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
6. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.
7. Вільчик Т.Б. Адвокатура та громадянське суспільство у правовій державі // *Право України*. 2014. С. 243-250.
8. Вільчик Т.Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні: монографія. Харків: Право. 400 с.
9. Вільчик Т.Б. Конституционная природа права на правовую помощь: сравнительный анализ // *Международный науч.-практ. журнал «Закон и Жизнь»*. Минск, 2013. № 10. С. 55-59.
10. Вільчик Т.Б. Організація роботи адвокатури в Україні: Навч. посіб. Харків: Вид-во «ФІНІ», 2006. 304 с.
11. Vilchuk T. Advocacy in Ukraine during martial law and post-war restoration conditions: legal organizational and operational issues = *Advocacia da Ucrânia no período da lei marcial e restauração após a guerra: problemas de regulamentação legal da organização e atividades*. *Revista Juridica Portucalense*. 2022. Vol. 32. P. 254–273. Текст: <https://revistas.rcaap.pt/juridica/article/view/27999>
12. Vilchuk, T., Sokolova, A., & Demchyna, T. (2021). Regulation of advocacy profession: global trends. *Cuestiones Políticas*, 39(69), 689-706. <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/36322/38879> <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.43>
13. Вільчик, Т. Б. (2022). Право на безоплатну правову (юридичну) допомогу по цивільних справах у практиці Європейського суду з прав людини. *Форум Права*, 73(2), 40–52. <http://doi.org/10.5281/zenodo.6471073>

<https://zenodo.org/record/6471073#.Y4HrRJpVzIU>

14 Вільчик Т.Б. Напрями адаптації законодавства, що регулює надання безоплатної правничої допомоги в Україні, до європейських стандартів // Право України. – № 12. – 2016. – С. 29-36.

https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/vilchik23.pdf

15. Вільчик Т, Святоцька В. Міжнародні стандарти адвокатури: проблеми імплементації у національну правову систему. Право України. 2019. № 12: с. 54-59. <https://doi.org/10.33498/louu-2019-12-054>

https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2019_12/pravo_2019_12-s3/

16. Вільчик, Т. Б. (2022). Адвокатура та судова влада: історичні аспекти взаємодії. Форум Права, 72 (1), 50–61. <http://doi.org/10.5281/zenodo.6783715>

17. Свєрба Ю.І. Роль безоплатної правової допомоги у механізмі забезпечення доступу до правосуддя. / Часопис Київського університету права. 2020/2. URL: file:///C:/Users/E_7240/Downloads/352-Article%20Text-676-1-10-20210110.pdf

18. Умови надання безоплатної правової допомоги в контексті прецедентної практики Європейського суду з прав людини / С. В. Оверчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16osvzpl.pdf>.

19. Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. № 1363. Електронний ресурс. Заголовок з екрану. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-п#Text>

ТЕМА № 8.2. Надання безоплатної вторинної правової допомоги на судових стадіях кримінального судочинства

План

1. Ознайомлення з матеріалами кримінального провадження та проведення конфіденційного побачення з клієнтом захисником, який не був залучений до участі у кримінальному провадженні на етапі досудового розслідування.

2. Участь адвоката у підготовчому судовому засіданні.

3. Участь адвоката у судовому розгляді кримінальних справ. Дослідження доказів адвокатом.

4. Заявлення відводів та клопотань. Участь у допиті свідків захисту і обвинувачення.

5. Підготовка тез виступу у судових дебатах. Структура захисної промови адвоката та вимоги неї. Репліка адвоката.

6. Перевірка адвокатом технічного запису судового засідання, даних журналу судового засідання.

7. Головні складові захисної промови адвоката, їх характеристика:

- вступна частина захисної промови;
- оцінка суспільно-політичного значення справи, яка розглядається;
- розгляд специфічних особливостей кримінальної справи;
- виклад програми промови;
- аналіз окремих положень промови прокурора;
- характеристика особи обвинуваченого (потерпілого);
- установлення фактичних обставин справи, аналіз і оцінка доказів;
- обґрунтування кваліфікації злочину;
- про обґрунтованість цивільного позову;
- про судьбу докази;
- заключна частина промови.

7. Подання апеляційних та касаційних скарг, заперечень на подані скарги.

8. Участь адвоката у вище стоячих судових інстанціях.

9. Стандарти якості надання безоплатної вторинної правничої допомоги під час судового провадження.

10. Моніторинг якості надання адвокатами безоплатної вторинної правничої допомоги у кримінальному процесі.

11. Запровадження системи вирішення спорів в режимі онлайн.

12. Правове регулювання обчислення та оплати послуг адвоката за надання безоплатної вторинної правничої допомоги.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу із метою поглиблення знань щодо безоплатної вторинної правничої допомоги на досудових стадіях кримінального судочинства.

2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.

3. Проаналізувати основні положення проекту Стандартів якості надання безоплатної вторинної правничої допомоги у цивільному, адміністративному процесах та представництва у кримінальному процесі, (рекомендованого для схвалення на засіданні Ради адвокатів України та Центру з надання БПД 22 вересня 2017 року). Зробити висновки.

4. Провести порівняльний аналіз національного та зарубіжного законодавства щодо порядку оплати послуг адвоката за надання безоплатної правничої допомоги.

5. Зробіть наукову доповідь на тему: «Участь адвоката у підготовчому судовому засіданні».

6. Зробіть наукову доповідь на тему: «Участь адвоката у судовому засіданні».

7. Зробіть наукову доповідь на тему: «Судові промови відомих адвокатів».

8. Вирішить практичні завдання.

Кейс 1

Суд першої інстанції визнав винним та засудив обвинуваченого В. за ч. 1 ст. 309 КК України – «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту». Доказом вини був насамперед протокол огляду місця події, який зафіксував у помешканні обвинуваченого наркотичні засоби рослинного походження – канабіс, на суму - 10,205 гр. Адвокат засудженого В. подав апеляцію на рішення суду першої інстанції, вказавши що

слідчий здійснив обшук та вилучення цього доказу без отримання ухвали слідчого судді та без внесення відомостей до ЄРДР. На що суд першої інстанції вказав, що у невідкладних випадках така слідча дія може бути проведена без дозволу слідчого судді.

Питання по кейсу:

- 1. Чи правомірні дії суду першої інстанції?*
- 2. Яке рішення повинен винести суд апеляційної інстанції?*
- 3. Складіть проект цього рішення.*

Кейс 2

У Київському районному суді м. Харкова слухається справа за ст. 190 КК України. Обвинувачується Ю., яка знімала порчу з людей, натомість забирала їх коштовності, чим завдала їм матеріальну шкоду на загальну суму 48,5 тис. грн. Її захист здійснює адвокат Ш. на підставі доручення Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги в Луганській і Харківській областях. Під час розгляду цього кримінального провадження в вище названому суді, обвинувачену викликали до іншого суду за обвинуваченням за тією ж статтею 190 КК України (шахрайство). Обвинувачена просить адвоката Ш. поїхати з нею в інший суд для її захисту.

Питання по кейсу:

- 1. Висловіть думку стосовно описаної ситуації.*
- 2. Чи може адвокат захищати особу в іншому суді? Якщо так, яка процедура?*
- 3. Які дії адвоката та Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги в Луганській і Харківській областях в цій ситуації?*
- 4. Обґрунтуйте свою відповідь.*

Кейс 3.

Зразок промови захисника у дебатах у кримінальному судочинстві

1. Вислухавши позицію сторони обвинувачення стосовно кваліфікації діяння Іванова та оцінивши докази, подані стороною обвинувачення, приходжу до висновку, що дії мого підзахисного було кваліфіковано неправильно за частиною третьою статті 185 КК України, а також помилково визнано наявність

складу злочину, передбаченого частиною першою статті 304 КК України.

При цьому позиція мого підзахисного про визнання вини у повному обсязі не може бути підставою для його засудження, оскільки вона не підтвердилася в судовому засіданні належними та допустимими доказами.

2. З показань Іванова, які у відповідності до частини другої ст. 84 КПК України є процесуальним джерелом доказів, вбачається, що, потрапляючи на огорожену територію, він та інші обвинувачені, з якими він товаришує, діяли з цікавості, ніякого наперед сформованого умислу на викрадення двигуна у них не було. Ніякого впливу на неповнолітніх він не вчиняв, оскільки дружить із ними на рівних. Мотор вони виявили всі разом і всі разом вирішили його забрати. Мотор був у напіврозібраному стані. Територія, огорожена парканом, ніким не охоронялася. Приміщення, що знаходилися на території, були закинуті, з розбитими вікнами та незакритими дверима.

Показання Іванова були підтверджені показаннями Петрова, Сидорова, Федорова.

3. У відповідності до частини першої статті 22 КПК України, кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій засобами, передбаченими цим Кодексом.

Єдиними документами, які було досліджено в судовому засіданні на прохання сторони обвинувачення, були протоколи слідчого експерименту, протокол огляду місця події, а також документи, що містять відомості, які характеризують обвинувачених. Саме цими документами, а також показаннями обвинувачених, сторона обвинувачення намагалася довести під час судового засідання усі елементи складів злочинів, що ставилися в провину Іванову. Однак цього зроблено не було.

Зокрема стосовно таємного викрадення чужого майна, поєднаного з проникненням у сховище, вчиненого повторно та за попередньою змовою групою осіб не було доведено жодного елемента об'єктивної сторони цього злочину.

Сторона обвинувачення не подала під час судового засідання жодного

доказу про те, що напіврозібраний мотор належав будь-якій особі. З об'єктивних обставин вбачається, що пошкоджений мотор, на момент коли його забрали обвинувачені, міг бути як списаний з балансу, так і покинутий як безхазяйне майно. Тобто в межах судового засідання залишилася не доведеною обставина заволодіння чужим майном.

Крім того, сторона обвинувачення не надала під час судового засідання жодного доказу про те, що вартість зазначеного напіврозібраного мотору перевищує суму, передбачену статтею 51 КУпАП, для кваліфікації дрібного розкрадання майна. У судовому засіданні вартість майна взагалі не встановлювалася стороною обвинувачення. А тому залишилася недоведеною обов'язкова ознака предмету злочину, передбаченого частиною третьою статті 185 КК України, а саме перевищення вартості предмета злочину над сумою дрібного розкрадання майна.

Сторона обвинувачення не надала під час судового засідання жодного доказу, який би стверджував, що паркан та територія за парканом належить на підставі державного акту про право власності чи на підставі інших офіційних документів будь-якій особі. Тобто залишилася недоведеною обставина проникнення у сховище. Навпаки, з обставин справи вбачається, що територія за парканом є покинутою.

Крім того, сторона обвинувачення не надала під час судового засідання жодного доказу про наявність вироків стосовно Іванова, які б давали можливість визнавати таку кваліфікуючу ознаку як повторність.

Також сторона обвинувачення не надала під час судового засідання жодного доказу, який би вказував на наявність попередньої змови на викрадення майна. Навпаки, із показань обвинувачених вбачається, що на територію за парканом вони потрапили з цікавості і лише там побачили напіврозібраний двигун, до якого вони поставилися як до металобрухту, та вирішили цей двигун винести з огороженої території та здати його частини до пункту приймання металобрухту.

Дії Іванова могли б бути кваліфіковані за частиною першою статті 162 КК України, як незаконне проникнення до житла, іншого приміщення чи сховища.

Однак і в цьому випадку, належало встановити на підставі належних та допустимих доказів, що це сховище комусь належить на підставі відповідних документів, хоча, як зазначалося, із обставин, встановлених під час судового засідання, вбачаються ознаки, що вказана територія з парканом не використовувалася іншими особами та була покинута.

Отже, під час судового засідання, сторона обвинувачення не довела обставин, необхідних для кваліфікації дій Іванова за частиною третьою статті 185 КК України, як таємне викрадення чужого майна, поєднане з проникненням у сховище, вчинене повторно та за попередньою змовою групою осіб.

У відповідності до частини першої статті 373 КПК України, виправдувальний вирок ухвалюється у разі, якщо не доведено, що в діянні обвинуваченого є склад кримінального правопорушення.

Таким чином, прошу Іванова за частиною третьою статті 185 КК України виправдати, оскільки під час судового засідання не доведено, що в діянні обвинуваченого є склад кримінального правопорушення, передбаченого саме цією статтею.

Стосовно обвинувачення мого підзахисного у вчиненні злочину, передбаченого частиною першою статті 304 КК України, зазначаю наступне.

Із показань обвинувачених вбачається, що Іванов не здійснював жодного впливу на неповнолітніх та не спонукав їх будь-яким чином до вчинення злочину. Вони є близькими друзями та рішення приймали спільно.

Ніяких доказів, які б свідчили про протилежне, прокурор у судовому засіданні не надав.

Тобто під час судового засідання не було доведено наявності складу злочину, передбаченого частиною першою статті 304 КК України у діях мого підзахисного.

За таких обставин, прошу Іванова за частиною першою статті 304 КК України виправдати.

Питання по кейсу:

1. *Проаналізуйте промову адвоката.*

2. *Складіть тези захисної промови.*

Кейс 4

В Регіональний центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги звернувся громадянин З., який був визнаний районним судом у вчиненні злочину, передбаченому ч. 1 ст. 185 КК України. Хоча в дійсності він цього злочину не вчиняв.

В суді кримінальне провадження не слухалося, оскільки суд лише об'явив йому про те, що затверджує угоду між ним і прокурором. Громадянин З. вважав, що після цієї угоди він не буде вважатися судимим, і він ніякого покарання не понесе. Але в дійсності все виявилось не так.

Адвокат Ш., перевіривши факти, що були викладені в заяві З. до Регіонального центру з надання БВПД, виявив, що громадянин З. в дійсності був визнаний винуватим у вчиненні кримінального правопорушення в наслідок угоди між ним і прокурором, але наслідки такої угоди йому судом не роз'яснювалися.

Питання по кейсу:

1. *Як мав був діяти в цій ситуації захисник?*
2. *Підготуйте проект необхідного процесуального документу?*

Рекомендована література:

1. Конституція України. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>

4. Кримінально-процесуальний кодекс України. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
5. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. Електронний ресурс. [Текст]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
6. Вільчик Т.Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні: монографія. Харків: Право. 400 с.
7. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.
8. Vilchyk T. Advocacy in Ukraine during martial law and post-war restoration conditions: legal organizational and operational issues = Advocacia da Ucrânia no período da lei marcial e restauração após a guerra: problemas de regulamentação legal da organização e atividades. Revista Juridica Portucalense. 2022. Vol. 32. P. 254–273. Текст: <https://revistas.rcaap.pt/juridica/article/view/27999>
9. Vilchyk, T., Sokolova, A., & Demchyna, T. (2021). Regulation of advocacy profession: global trends. Cuestiones Políticas, 39(69), 689-706. <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/36322/38879>
<https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.43>
10. Вільчик, Т. Б. (2022). Право на безоплатну правову (юридичну) допомогу по цивільних справах у практиці Європейського суду з прав людини. Форум Права, 73(2), 40–52. <http://doi.org/10.5281/zenodo.6471073>
<https://zenodo.org/record/6471073#.Y4HrRJpVzIU>
11. Вільчик Т.Б. Напрями адаптації законодавства, що регулює надання безоплатної правничої допомоги в Україні, до європейських стандартів // Право України. – № 12. – 2016. – С. 29-36.
https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/vilchik23.pdf
12. Прут Ю. Інститут правової допомоги у цивільному судочинстві: цивільно-процесуальні особливості реалізації. Підприємництво та право. № 3.2016. С. 54-58.
13. Сірош Д.М. Фінансування витрат на безоплатну правову допомогу в судочинстві України / Д.М. Сірош // Наукові записки Інституту законодавства

Верховної Ради України. 2014. № 2С. 102–106 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_2_22

14. Сверба Ю.І. Роль безоплатної правової допомоги у механізмі забезпечення доступу до правосуддя. / Часопис Київського університету права. 2020/2. URL: file:///C:/Users/E_7240/Downloads/352-Article%20Text-676-1-10-20210110.pdf

15. Умови надання безоплатної правової допомоги в контексті прецедентної практики Європейського суду з прав людини / С. В. Оверчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16osvzpl.pdf>.

16. Ратушна Б. П. Право на безоплатну вторинну правову допомогу як запорука доступності правосуддя в Україні. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки. 2019. Вип. 8. С. 193-198.

17. Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. № 1363. Електронний ресурс. Заголовок з екрану. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-п#Text>

ТЕМА № 9. Надання безоплатної правничої допомоги у цивільному судочинстві.

План:

1. Міжнародні стандарти надання БПД у цивільному судочинстві.
2. Загальна характеристика повноважень адвоката при здійсненні представництва інтересів осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами.
3. Суб'єкти права на безоплатну правову допомогу у цивільному судочинстві.

4. Діяльність адвоката на стадії попереднього розгляду цивільних справ.
5. Діяльність адвоката на стадії розгляду цивільних справ.
6. Надання безоплатної правничої допомоги під час оскарження судових рішень.
7. Участь адвоката у вирішенні спорів у апеляційній та касаційній судових інстанціях.
8. Методологічні та практичні проблеми складання адвокатом процесуальних документів по цивільним справам.
9. Доказова діяльність адвоката-представника у цивільному судочинстві.
10. Судова промова адвоката при наданні БПД у цивільному судочинстві та її доказове значення.
11. Розрахунок розміру винагороди адвоката за надання безоплатної вторинної правничої допомоги, передбаченої пунктом 2 частини другої статті 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», у цивільній або адміністративній справі.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу із метою поглиблення знань щодо безоплатної вторинної правничої допомоги у цивільному судочинстві.
2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.
3. Провести порівняльний аналіз національного та зарубіжного законодавства щодо представництва адвоката у цивільному процесі нашої країни та європейських країн.
4. Проаналізуйте справи: «*Ейрі проти Ірландії*» (ECtHR 9 October 1979, *Airey v. Ireland*, no. 6289/73), «*Голдер проти Сполученого Королівства*» (ECtHR 21 February 1975, *Golder v. the United Kingdom*, no. 4451/70), «*Стіл і Морріс проти Сполученого Королівства*» (ECtHR 15 February 2005, *Steel and Morris v. United Kingdom*, no. 68416/01).
5. Вирішить практичне завдання (кейс).
6. Зробіть наукову доповідь на тему: «Доказова діяльність адвоката-представника у цивільному судочинстві».

7. Зробіть наукову доповідь на тему: «Міжнародні стандарти надання БПД у цивільному судочинстві».

Кейс 1.

Адвокат К., представляючи інтереси позивача С., звернувся до суду з позовом до ЖЕУ з приводу того, що у будинку на технічному поверсі, тобто поза межами квартир, в системі водопостачання, трапилась аварія, що призвела до залиття квартири позивача С., внаслідок чого йому було заподіяно матеріальну шкоду на суму 35 000 грн. Розмір матеріальної шкоди доводився у суді на підставі актів огляду пошкодження майна, фото та звіту про незалежну оцінку розміру матеріального збитку підготовленого професійним оцінювачем. Належність відповідача у справі підтверджувалась рішенням органу місцевого самоврядування про визначення ЖЕУ виконавцем з утримання будинку та прибудинкової території житлового будинку.

Але ЖЕК посилався на те, що у них немає зазначеної суми, і вони не можуть сплатити матеріальну шкоду.

Питання по кейсу:

- 1. Висловіть думку стосовно описаної ситуації.*
- 2. Яке рішення повинен винести суд?*
- 3. Обґрунтуйте відповідь.*
- 4. Підготуйте проект судового рішення.*

Кейс 2.

Фабула справи:

У жовтні 2002 р. позивач Б. звернувся з позовом до Д. про визнання права власності, зазначивши, що його брату Р. та матері А. на праві власності належала двокімнатна квартира у м. Львові. Позивач зазначав, що брат склав заповіт на ім'я відповідачки – своєї дружини, а мати – на його ім'я. 12 квітня 2002 року помер брат, а 14 квітня 2002 року – мати. Позивач вважав, що, оскільки на час смерті брата мати була непрацездатна, то мала право на 2/3 частини квартири,

тому після її смерті він (позивач) є спадкоємцем 5/6 частин спірної квартири, а відповідачка – 1/6 частини.

Враховуючи те, що він не забезпечений житлом, а також те, що частка відповідачки незначна, просив визнати за ним право власності на всю квартиру, зобов'язавши його сплатити останній вартість 1/6 частини. У лютому 2006 року Д. подала зустрічну позовну заяву до Б. про визнання за нею права власності на квартиру з виплатою Б. вартості 1/2 її частини. У матеріалах справи є технічний паспорт, складений Львівським міським БТІ, з якого вбачається, що спірна квартира складається з двох ізольованих кімнат з жилою площею 18,5 і 11,3 м², та крім того, наявні усі комунальні вигоди. З обох кімнат є окремі виходи у коридор.

Чоловік Д. 4 вересня 2002 р., тобто після відкриття спадщини на спірну квартиру, продав квартиру, яку отримав у дар і прописався до своїх батьків, а дружина Д. з малолітніми дітьми залишилась жити в однокімнатній квартирі в м. Львові.

Яке рішення має прийняти суд?

Питання по кейсу:

- 1. Проаналізуйте позицію кожної із сторін, зробіть підбір норм чинного законодавства, що регулюють ці правовідносини.*
- 2. Складіть перелік питань, що необхідно з'ясувати за справою та які можуть змінити результат розгляду справи.*
- 3. Обґрунтуйте свою позицію (залежно від Вашої сторони справи) з врахуванням всіх даних за справою, інших можливих даних, які будуть тлумачитися на користь Вашої сторони у справі.*
- 4. Складіть перелік доказів, що мають обґрунтовувати Вашу правову позицію.*
- 5. Свою позицію за справою викладіть письмово (з врахуванням вищенаведених пунктів підготовки) як виступ у судових дебатах.*

Рекомендована література:

- 1.** Конституція України. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>

4. Кримінально-процесуальний кодекс України. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

5. Цивільний кодекс України.

6. Цивільний процесуальний кодекс України.

7. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. Електронний ресурс. [Текст]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

8. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.

9. Вільчик Т.Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні: монографія. Харків: Право. 400 с.

10. Vilchuk T. Advocacy in Ukraine during martial law and post-war restoration conditions: legal organizational and operational issues = Advocacia da Ucrânia no período da lei marcial e restauração após a guerra: problemas de regulamentação legal da organização e atividades. *Revista Juridica Portucalense*. 2022. Vol. 32. P. 254–273. Текст: <https://revistas.rcaap.pt/juridica/article/view/27999>

11. .Vilchuk, T., Sokolova, A., & Demchyna, T. (2021). Regulation of advocacy profession: global trends. *Cuestiones Políticas*, 39(69), 689-706. <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/36322/38879>
<https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.43>

12. Вільчик, Т. Б. (2022). Право на безоплатну правову (юридичну) допомогу по цивільних справах у практиці Європейського суду з прав людини. *Форум Права*, 73(2), 40–52. <http://doi.org/10.5281/zenodo.6471073>

<https://zenodo.org/record/6471073#.Y4HrRJpVzIU>

13. Вільчик Т.Б. Напрями адаптації законодавства, що регулює надання безоплатної правничої допомоги в Україні, до європейських стандартів // Право України. – № 12. – 2016. – С. 29-36.

https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/vilchik23.pdf

14. Вільчик Т, Святоцька В. Міжнародні стандарти адвокатури: проблеми імплементації у національну правову систему. Право України. 2019. № 12: с. 54-59. <https://doi.org/10.33498/loou-2019-12-054>

https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2019_12/pravo_2019_12-s3/

15. Зейкан Я. П. Адвокат: цивільні справи: методичні поради./ Я. П. Зейкан. Х., 2012. 688с.

16. Зейкан Я. П. Захист у цивільній справі: Науково-практичний коментар. / Я. П. Зейкан. К., 2007. 488 с.

17. Ратушна Б. П. Право на безоплатну вторинну правову допомогу як запорука доступності правосуддя в Україні. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки. 2019. Вип. 8. С. 193-198.

18. Буряк І. Порядок надання безоплатної вторинної допомоги адвокатом в цивільному процесі. Юридичний науковий електронний журнал. № 2. 2018. URL: http://lsej.org.ua/2_2018/16.pdf

19. Огляд судової практики Верховного Суду щодо представництва інтересів учасників справи адвокатом та самопредставництва в господарському процесі: Рішення, внесені до ЄДРСР, за січень 2018 року - березень 2021 року.

URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00688>

20. Дацків А. Проблемні питання адвокатського представництва в судах у світлі конституційних змін. Юрист і Закон. № 22. 2022.

URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA010519

21. Гудова А.В, Проблемні питання надання правничої допомоги в цивільному процесі. [Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.](#) № 67. 2021.

22. Хотинська-Нор О.З. Правовий статус адвоката у цивільному судочинстві у світлі оновлених положень процесуального законодавства

України. Вісник кримінального судочинства. 2018. № 3/2018
URL: http://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2018_Hotunska_Nor.pdf.

23. Устюшенко С. Витрати на професійну правничу допомогу в цивільному судочинстві. Господарство і право, 2019. № 9. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/9/6.pdf>.

24. Заборовський В.В. Особливості правового статусу адвоката-представника в цивільному судочинстві. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2015. Вип. 35(2.3). URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/33469/1/oco%20блнвостн%20правового%20статусу.pdf>.

25. Єфанова Н. Prove Group, ЮК. Адвокат у цивільному процесі – основні принципи та завдання. URL: <https://radako.com.ua/news/advokat-u-civilnomu-procesi-osnovni-principi-ta-zavdannya>.

26. Сорока С., Римарчук Р. Правове регулювання участі адвоката у цивільному процесі України. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: “Юридичні науки”. 2020. Т. 7. № 1. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/55820/2/2020v7n1_Rymarchuk_R-Legal_regulation_of_attorneys_167-172.pdf.

27. Світлична Г. О., Окремі аспекти надання правничої допомоги в цивільному судочинстві у світлі конституційних змін щодо правосуддя, Науковий вісник Харківського державного університету. Вип. 3. Т. 1. 2018. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/736095.pdf>.

28. Прут Ю. Інститут правової допомоги в цивільному судочинстві цивільно-процесуальні особливості реалізації. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 2. С. 33–37. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/03/10.pdf>.

ТЕМА № 10. Організація роботи адвоката при наданні безоплатної вторинної правничої допомоги адвокатом у адміністративному судочинстві

План:

1. Міжнародні стандарти права на БПД у адміністративному судочинстві.
2. Суб’єкти права на безоплатну правову допомогу у адміністративному судочинстві.

3. Організація роботи адвоката при наданні безоплатної правничої допомоги у адміністративному судочинстві.

4. Надання безоплатної правничої допомоги особам, затриманим в адміністративному порядку.

5. Повноваження адвоката при розгляді справ про адміністративні правопорушення. Сутність функції захисту прав осіб при розгляді справ про адміністративні правопорушення.

6. Оскарження адвокатом постанови у справі про адміністративне правопорушення.

7. Оскарження адвокатом постанови про одночасне накладення основного і додаткового адміністративних стягнень.

8. Повноваження адвоката при перегляді рішень по справах про адміністративні правопорушення.

9. Складання адвокатом процесуальних документів при наданні БПД по справам про адміністративні правопорушення.

10. Розрахунок розміру винагороди адвоката за надання безоплатної вторинної правничої допомоги, передбаченої пунктом 2 частини другої статті 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», у цивільній або адміністративній справі.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу із метою поглиблення знань щодо безоплатної вторинної правничої допомоги у адміністративному судочинстві.

2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.

3. Зробіть наукову доповідь на тему: «Проблеми законодавчого врегулювання правового статусу та повноважень адвоката при наданні БПД у адміністративному судочинстві».

4. Проаналізувати рішення ЄСПЛ щодо права на отримання БПД по справах про адміністративні правопорушення.

5.Зробіть наукову доповідь на тему: Організація роботи адвоката при наданні безоплатної вторинної правничої допомоги адвокатом у адміністративному судочинстві.

6. Вирішить практичне завдання.

Кейс

Адвокат Р., діючи в інтересах К. на підставі договору про надання правничої допомоги, надіслав до ГУНП в Чернівецькій області запит про направлення інформації та копії документів зокрема: копію службового посвідчення виданого рядовому поліції Д.; копію протоколу, на підставі якого винесено постанову; докази, згідно ст. 251 КпАП України; докази які доводять вчинення К. правопорушення зазначеного в постанові, а саме відеозапис з нагрудних камер.

На вказаний запит відповідь була надана УПП в м. Чернівцях за підписом керівника Л. Адвокат, отримавши не в повному обсязі відповідь на запит, подав скаргу до адміністративного суду про притягнення його до адміністративної відповідальності за те, що він свідомо не надав адвокату інформацію за його адвокатським запитом.

Питання по кейсу:

1. *Оцініть ситуацію.*
2. *Чи правомірні дії адвоката?*
3. *Яке рішення повинен винести суд?*
4. *Обґрунтуйте відповідь.*

Рекомендована література:

1. Конституція України. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>

4. Кодекс адміністративного судочинства України.

5. Кримінально-процесуальний кодекс України. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

6. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. Електронний ресурс. [Текст]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

7. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. / В. Б. Авер'янов, О . Ф. Андрійко, Ю. П. Битяк, І. П. Голосніченко, Р. А. Калюжний [та ін.); відповід. ред. В. Б. Авер'янов. К.: Юридична думка, 2014. Т. 1. 584 с.

8. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.

9. Вільчик Т.Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні: монографія. Харків: Право. 400 с.

10. Зейкан Я. П. Адвокат: цивільні справи: методичні поради./ Я. П. Зейкан. – Х., 2012. – 688с. (Бібл-ка “АО “ЧіП”).

11. Зейкан Я. П. Захист у цивільній справі: Науково-практичний коментар. / Я. П. Зейкан. – К., 2007. – 488 с.

12. Погорецький М. А. Адвокатура України: підручник / М. А. Погорецький, О. Г. Яновська ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Юрид. ф-т. Київ : Юрінком Інтер, 2014. - 365 с.

29. Буряк І. Порядок надання безоплатної вторинної допомоги адвокатом в цивільному процесі. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 2. 2018. URL: http://lsej.org.ua/2_2018/16.pdf

13. Розрахунок розміру винагороди адвоката за надання безоплатної вторинної правничої допомоги, передбаченої пунктом 2 частини другої статті 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», у цивільній або

адміністративній справі.

Тема 11. Стандарти якості надання безоплатної вторинної правової допомоги адвокатом. Оплата праці та механізм фінансової звітності адвоката у системі БВПД.

План:

1. Дайте характеристику стандартів якості надання БВПД у кримінальному судочинстві.
2. Дайте характеристику стандартів якості надання БВПД у цивільному та адміністративному судочинстві.
3. Назвіть систему органів та посадових осіб, наділених правом перевірки якості надання безоплатної правової допомоги.
4. Порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність.
4. Відповідальність адвоката за надання неякісної правової допомоги. Заміна адвоката у системі БПД.
5. Типові порушення з боку адвокатів, у тому числі - при наданні безоплатної правової допомоги.
6. Відповідальність адвокатів за порушення деонтологічних засад у системі БПД.
7. Оплата праці та механізм фінансової звітності адвоката у системі БВПД.

Завдання для самостійної роботи:

1. Зробіть наукову доповідь: «Відповідальність адвокатів за порушення деонтологічних засад у системі БПД».
2. Зробіть наукову доповідь: «Перевірка якості БПД в Україні та країнах ЄС».
3. Зробіть наукову доповідь: «Аналіз рішень Європейського Суду з прав людини з питань реалізації права особи на ефективну та якісну безоплатну правову допомогу».

Список рекомендованої літератури та нормативних джерел

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України 5 липня 2012 року № 5076-VI. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
3. Про безоплатну правову допомогу Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.
4. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, Прийнято делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 р.
5. Загальна декларація прав людини: Прийнято резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю.К. Качуренко. – 2-е вид. – К.: Юрінформ, 1992. С. 18–24.
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Прийнято резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 р. // Права людини: зб. док. / Укл. В. С. Семенов, О.Н. Ярмиш та ін. Х.: Ун-т внутр справ, 1997. С. 4-25.
7. Резолюція (78) 8 «О юридической помощи и консультациях», принята Комитетом Министров Совета Европы 2 марта 1978 года // Российская юстиция. 1997. № 6. С. 3.
8. Положення про Комітет з питань безоплатної правової допомоги [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/2015.07.21-pologennya-4.pdf>
9. Стандарти якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному процесі, затв. наказом Міністерства юстиції України від 25 лютого 2014 року № 386/5, за реєстр. у Міністерстві юстиції України 26 лютого

2014 року за № 337/25114 (із змінами). – Електронний ресурс – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0337-14>

10. Стандарти якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у цивільному, адміністративному процесі та представництва у кримінальному процесі 2017 р. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1554-17#Text>

11. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 № 1362 «Про затвердження Порядку і умов проведення конкурсу та вимог до професійного рівня адвокатів, які залучаються до надання безоплатної вторинної правової допомоги».

11. Кримінальний процесуальний кодекс України// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88.

12. Цивільний процесуальний кодекс України// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 40-41, 42, ст.492.

13. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747 [Електрон. ресурс] – Режим доступу: // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

14. Правила адвокатської етики, затв. Установчим З'їздом адвокатів України 17.11.12 року. Електронний ресурс: <http://vkdka.org/pravil-advokatskojietiki/>

15. Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затв. рішенням Ради адвокатів України від 30 серпня 2014 року № 120. Електронний ресурс: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2016-06-11-polozhennya-151_57cd1502039cf.pdf

16. Положення про Комітет з питань адвокатської етики при Національній асоціації адвокатів України від 28.02.2014 р. Електронний ресурс: <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/2014.10.25-pologennya-173.pdf>

17. Питання оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 465.

18. Про забезпечення права адвокатів на належну оплату діяльності з надання безоплатної вторинної правової допомоги: Рішення РАУ від 27 липня 2013 року № 193.

19. Розрахунок розміру винагороди адвоката за надання безоплатної вторинної правової допомоги, передбаченої пунктом 2 частини другої статті 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», у цивільній або адміністративній справі.

20. Розрахунок розміру витрат, пов'язаних з наданням безоплатної вторинної правової допомоги, на відрядження за межі регіону, що підлягають відшкодуванню.

21. Вільчик Т. Б. Організація роботи адвокатури в Україні: Навч. посіб. Харків: Видавництво «ФІНН», 2006. 304 с.

22. Вільчик Т. Б. Співвідношення понять «правова допомога» та «правові (юридичні) послуги» в юридичній науці та законодавстві України// Фаховий науковий журнал «Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». № 6/2. Том 1. Одеса. 2013.

23. Вильчик Т.Б. Конституционная природа права на правовую помощь: сравнительный анализ // Международный научно-практический журнал «Закон и Жизнь» («Legea si Viata»). Минск. 2013. № 10. С. 55-59.

24. Вільчик Т.Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні: монографія / Т.Б. Вільчик. Харків: Право, 2015. 400 с.

25. Кримінально-процесуальні гарантії діяльності адвоката: моногр. / Л. Д. Удалова, С. Л. Савицька. Київ: КНТ, 2014. 170 с.

26. ОЦІНЮВАННЯ СИСТЕМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ У СВІТЛІ СТАНДАРТІВ І ПЕРЕДОВОГО ДОСВІДУ РАДИ ЄВРОПИ. Звіт за 2016 р.: <https://rm.coe.int/16806ff4a9>

29. Розробка і впровадження фахової оцінки якості в національній системі надання безоплатної правової допомоги в Україні. 2020. (Звіт в межах програми ООН). URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/peer-review-ukr-26->

30. Гомьен Д., Харрис Д., Зваак Л. Европейская конвенция о правах человека и Европейская социальная хартия: право и практика. М.: Изд-во МНИМП, 1998. 600 с.

31. Де Сальвиа М. Прецеденты Европейского Суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящейся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. / М. де Сальвиа. СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. 1072 с.

32. Шандула О. О. Деякі проблеми надання якісної безоплатної правової допомоги в Україні: історичний аспект // Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 груд. 2020 р.) / [редкол.: Т. Б. Вільчик (голова) та ін.]. Харків : Право, 2020. С. 156-159.

33. Шандула О. О., Чубейко В. І. Моральні засади адвокатської діяльності. Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал». 2020. № 8. С. 492-494. Електронний ресурс. Текст. Режим доступу: http://www.lsej.org.ua/8_2020/124.pdf DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/122>.

35. Яновська О. Г. Європейські стандарти надання безоплатної правової допомоги в кримінальному судочинстві: проблеми реалізації в Україні. // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. 2013. Вип. 6-1(2). С. 199-202.

ТЕМА № 12. Організація роботи адвоката у системі безоплатної правничої допомоги у країнах Європейського Союзу.

План:

1. Європейські стандарти надання безоплатної правничої допомоги.
2. Характеристика основних рішень Європейського Суду з прав людини з питань реалізації права особи на безоплатну правничу допомогу по різних категоріям справ.

3. Основні критерії реалізації права особи на безоплатну правничу допомогу у рішеннях Європейського Суду з прав людини та проблеми їх запровадження у законодавство України.

4. Надання безоплатної правничої допомоги за фінансовим критерієм («умова стану») у законодавстві країн ЄС та рішеннях ЄСПЛ.

5. Надання безоплатної правничої допомоги за «умови суті» («тест на наявність інтересів правосуддя») у законодавстві країн ЄС та рішеннях ЄСПЛ. Сутність 3х релевантних факторів (параметрів) які необхідно враховувати:

- тяжкість злочину і суворість потенційного покарання;
- юридична або фактична складність справи;
- соціальний стан та особисті обставини обвинуваченого.

6. Особиста ситуація обвинуваченого в контексті права на БПД (можливості особи особисто захищати власні інтереси) (ECtHR 23 June 2011, *Zdravko Stanev v. Bulgaria*, no. 20024/04, para. 38). (Дивись справи: ECtHR 4 January 2008, *Barsom and Varli v Sweden*; ECtHR 24 May 1991 року, *Quaranta v. Switzerland*; ECtHR 26 September 2000, *Viba v Greece*).

7. Доказування відсутності грошей у особи, яка звертається за наданням безоплатної правової допомоги (ECtHR 25 September 1992 року, *Croissant v. Germany*, № 13611/88, para. 37, і ECtHR 21 June 2011, *Orlov v. Russia*, № 29652/04, para. 114). «*Пакеллі проти Німеччини*» та інші справи).

8. Проблеми відповідальності держави за надання безоплатної правової допомоги адвокатом у рішеннях ЄСПЛ та законодавстві країн ЄС.

9. Практичні вимоги ефективного функціонування системи БПД у рішеннях ЄСПЛ та законодавстві країн ЄС.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу із метою поглиблення знань щодо системи безоплатної правової допомоги у країнах Європейського Союзу та в Україні: зробити порівняльний аналіз.

2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.

3. Виокремити напрями подальшого вдосконалення системи безоплатної правової допомоги в Україні та гармонізації законодавства, що регулює її надання, із європейським.

4. Зробіть наукову доповідь: «Критерії надання БПД у рішеннях Європейського Суду з прав людини».

5. Зробіть наукову доповідь: «Аналіз рішень Європейського Суду з прав людини з питань реалізації права особи на безоплатну правничу допомогу по кримінальним справам».

6. Зробіть наукову доповідь: «Аналіз рішень Європейського Суду з прав людини з питань реалізації права особи на безоплатну правничу допомогу по цивільним справам».

7. Зробіть наукову доповідь: «Аналіз рішень Європейського Суду з прав людини з питань реалізації права особи на безоплатну правничу допомогу по адміністративним справам».

8. Зробіть наукову доповідь: «Організація роботи адвоката у системі безоплатної правничої допомоги у країнах Європейського Союзу».

Рекомендована література:

1. Конституція України. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577. Електронний ресурс. [Текст] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>

4. Кодекс адміністративного судочинства України.

5. Кримінально-процесуальний кодекс України. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

6. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітно-виборним з'їздом

адвокатів України 09 червня 2017 року. Електронний ресурс. [Текст]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

7. Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.

8. Вільчик Т.Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні: монографія. Харків: Право. 400 с.

9. Вільчик Т.Б. Конституционная природа права на правовую помощь: сравнительный анализ // Международный научно-практический журнал «Закон и Жизнь». Минск, 2013. № 10. С. 55-59.

10. Vilchyk T. Advocacy in Ukraine during martial law and post-war restoration conditions: legal organizational and operational issues = Advocacia da Ucrânia no período da lei marcial e restauração após a guerra: problemas de regulamentação legal da organização e atividades. Revista Juridica Portucalense. 2022. Vol. 32. P. 254–273. Текст: <https://revistas.rcaap.pt/juridica/article/view/27999>

11. Vilchyk, T., Sokolova, A., & Demchyna, T. (2021). Regulation of advocacy profession: global trends. Cuestiones Políticas, 39(69), 689-706. <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/36322/38879>
<https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.43>

12. Вільчик, Т. Б. (2022). Право на безоплатну правову (юридичну) допомогу по цивільних справах у практиці Європейського суду з прав людини. Форум Права, 73(2), 40–52. <http://doi.org/10.5281/zenodo.6471073>
<https://zenodo.org/record/6471073#.Y4HrRJpBzIU>

13. Вільчик Т.Б. Напрями адаптації законодавства, що регулює надання безоплатної правничої допомоги в Україні, до європейських стандартів // Право України. – № 12. – 2016. – С. 29-36. https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/vilchik23.pdf

14. Вільчик Т, Святоцька В. Міжнародні стандарти адвокатури: проблеми імплементації у національну правову систему. Право України. 2019. № 12: с. 54-59. <https://doi.org/10.33498/louu-2019-12-054>
https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2019_12/pravo_2019_12-s3/

15. Шандула О. О., Буликіна Т. О. Перспективи адаптації законодавства

України про адвокатуру до європейських стандартів // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2021. № 4. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-4-7118>.

16. Проект Ради Європи в Україні «Посилення спроможностей адвокатів та правозахисників щодо реалізації на національному рівні положень Європейської конвенції з прав людини та Європейської соціальної хартії (переглянутої)». URL: <http://www.coe.int/en/web/kyiv/39>

17. Пряміцин В.Ю., Левіцька Н. О., Шамрай А. Право українців на отримання безоплатної правової допомоги / Конституційно-правові академічні студії № 1/2020. С. 37-42

18. Brennan G. Strengths and perils: The Bar at the turn of the century / Sir Gerard Brennan : speech delivered Inaugural Sir Maurice Byers Lecture – at the New South Wales Bar Association, Sydney, 30 november 2000 // The Byers Lectures 2000-2012 / ed. Nye Perram, Rachel Pepper. – Federation Press, 2020. 217 P..

Список рекомендованої літератури та нормативних джерел курсу

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України // (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 27, ст. 282. Електронний ресурс : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>

3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 51, ст. 577 // Електронний ресурс : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>

4. Закон України Про медіацію. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>

5. Основні положення про роль адвокатів. Прийняті УІІ Конгресом ООН зі запобігання злочинам у серпні 1990 р.

6. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, Прийнято делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 р.

7. Європейська угода про осіб, що беруть участь у процесі Європейського суду з прав людини. Страсбург, 5 березня 1996 р.

8. Рекомендації И (2000) 21 Комітету міністрів державам-учасницям Ради Європи про свободу здійснення професійних адвокатських обов'язків. Прийняті Комітетом міністрів Ради Європи на 72-й зустрічі заступників міністрів 25 жовтня 2000 р.

9. Загальна декларація прав людини: Прийнято резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю. К. Качуренко. 2-е вид. К.: Юрінформ, 1992. С. 18-24.

10. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Прийнято резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 р. // Права людини: зб. док. / Укл. В. С. Семенов, О.Н. Ярмиш та ін. Х.: Ун-т внутр. справ, 1997. С. 4-25.

11. Резолюція (78) 8 «О юридической помощи и консультациях», принята Комитетом Министров Совета Европы 2 марта 1978 года // Российская юстиция. 1997. № 6. С. 3.

12. Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_835

13. Положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури, затв. Установчим З'їздом адвокатів України 17.11.12 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vkdkka.org/polojennia/>

14. Положення Про Раду Адвокатів України, затв. Рішенням № 27 Ради адвокатів України від 17 грудня 2012 року.

15. Постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2012 р. № 504 «Про утворення Координаційного центру з надання правової допомоги та ліквідацію Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції».

16. Положення про Комітет з питань безоплатної правової допомоги [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/2015.07.21-pologennya-4.pdf>

17. Положення про комісію з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги, затв. рішенням № 27 Ради адвокатів України від 17.12.2012 р. [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://unba.org.ua/akts-naau/category/18-pologennya.html>

18. Положення про комітет захисту прав адвокатів та гарантії адвокатської діяльності, затв. рішенням Ради адвокатів України №182 від 27 липня 2013 р.

19. Стандарти якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному процесі, затв. наказом Міністерства юстиції України від 25.02.2014 р. № 386/5, за реєстр. у Міністерстві юстиції України 26.02.2014 р. за № 337/25114 (із змінами). – Електронний ресурс – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0337-14>

20. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 № 1362 «Про затвердження Порядку і умов проведення конкурсу та вимог до професійного рівня адвокатів, які залучаються до надання безоплатної вторинної правової допомоги».

21. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 № 1363 «Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб».

22. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.01.2012 № 8 «Про затвердження Порядку і умов укладення контрактів з адвокатами, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі, та договорів з адвокатами, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на тимчасовій основі».

23. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.04.2012 № 305 «Питання оплати послуг адвокатів, які надають вторинну правову допомогу особам, затриманим в адміністративному або кримінально-процесуальному порядку, а також у кримінальних справах».

24. Наказ Міністерства юстиції від 15.06.2012 № 891/5 «Про затвердження Порядку та критеріїв залучення органами місцевого самоврядування юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги».

25. Кримінальний процесуальний кодекс України// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88.

26. Цивільний процесуальний кодекс України// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 40-41, 42, ст.492.

27. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747 [Електрон. ресурс] – Режим доступу: // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

28. Правила адвокатської етики. Затвержені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. Електронний ресурс. [Текст]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

29. Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затв. рішенням Ради адвокатів України від 30 серпня 2014 року № 120. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2016-06-11-polozhennya-151_57cd1502039cf.pdf

30. Положення про Комітет з питань адвокатської етики при Національній асоціації адвокатів України від 28.02.2014 р. [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/2014.10.25-pologennya-173.pdf>

31. Положення про Комітет захисту прав адвоката та гарантій адвокатської діяльності, затв. рішенням Ради адвокатів України № 182 від 27 липня 2013 р. [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://unba.org.ua/akts-naau/category/18-pologennya.html>

32. Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. № 1363.

33. Про затвердження Порядку і умов укладення контрактів з адвокатами, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі, та договорів з адвокатами, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на тимчасовій основі: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 січня 2012 року № 8.

34. Питання оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 465.

35. Про забезпечення права адвокатів на належну оплату діяльності з надання безоплатної вторинної правової допомоги: Рішення РАУ від 27 липня 2013 року № 193.

36. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення доступу до безоплатної правничої допомоги та підвищення якості її надання від 19.02.2022 [№ 5107](#). URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/194280-yak-zminyatyak-zakon-pro-bezoplatnu-pravovu-dopomogu-kabmin-zareyestruvav-proekt-zakonu>

Підручники, навчальні посібники, монографії, статті:

(бібліотека НЮАУ: <http://library.nulau.edu.ua/>)

Актуальні проблеми адвокатури : підручник / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. – Харків : Право, 2022. – 376 с.

Основи адвокатури та адвокатської діяльності (Навч. посібник для підготовки до комплексного іспиту) / Т. Вільчик, І. Назаров, О. Овчаренко. Харків. Право. 2021. 2021. 448.

Бреус С.М. Зміст права на гарантовану державою безоплатну професійну правничу допомогу та перспективи законодавчого врегулювання механізмів його реалізації / С.М. Бреус // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2017. № 1. С. 19–23.

Буряк І. Порядок надання безоплатної вторинної допомоги адвокатом в цивільному процесі. Юридичний науковий електронний журнал. № 2. 2018. URL: http://lsej.org.ua/2_2018/16.pdf

Вільчик Т. Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України: дис. докт. юрид наук. за спеціальністю: 12.00.10. Харків. 2016. 490 с.

Вільчик Т. Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні : монографія / Т. Б. Вільчик. Харків: Право, 2015. 400 с.

Vilchuk T. Advocacy in Ukraine during martial law and post-war restoration conditions: legal organizational and operational issues = Advocacia da Ucrânia no período da lei marcial e restauração após a guerra: problemas de regulamentação legal da organização e atividades. Revista Juridica Portucalense. 2022. Vol. 32. P. 254–273. Текст: <https://revistas.rcaap.pt/juridica/article/view/27999>

Vilchuk, T., Sokolova, A., & Demchyna, T. (2021). Regulation of advocacy profession: global trends. Cuestiones Políticas, 39(69), 689-706. <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/36322/38879> <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.43>

Вільчик, Т. Б. (2022). Право на безоплатну правову (юридичну) допомогу по цивільних справах у практиці Європейського суду з прав людини. Форум Права, 73(2), 40–52. <http://doi.org/10.5281/zenodo.6471073> <https://zenodo.org/record/6471073#.Y4HrRJpBzIU>

Вільчик Т.Б. Напрями адаптації законодавства, що регулює надання безоплатної правничої допомоги в Україні, до європейських стандартів // Право України. – № 12. – 2016. – С. 29-36. https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/vilchik23.pdf

Вільчик Т, Святоцька В. Міжнародні стандарти адвокатури: проблеми імплементації у національну правову систему. Право України. 2019. № 12: с. 54-59. <https://doi.org/10.33498/louu-2019-12-054> https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2019_12/pravo_2019_12-s3/

Вільчик, Т. Б. (2022). Адвокатура та судова влада: історичні аспекти взаємодії. Форум Права, 72 (1), 50–61. <http://doi.org/10.5281/zenodo.6783715>

Вільчик Т.Б. Напрями адаптації законодавства, що регулює надання безоплатної правничої допомоги в Україні, до європейських стандартів // Право України. № 12. 2016. С. 29-36.

Гаркуша, А. Г. (2019). Деякі аспекти надання безоплатної правової допомоги в Україні. Форум Права, 55(2). 15–22. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.2635553>.

Данилевська Ю.О., Павлик Л.В., Петрович З.З., Цмоць У.О. Право особи на безоплатну правову допомогу: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 136 с.

Джуська А.В. Конституційне право людини на професійну правничу допомогу в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. Київ, 2018. 20 с.

Козьяков І. Актуальні питання реалізації принципів надання безоплатної правової допомоги / І. Козьяков, О. Говоруха // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2018. № 1(17). С. 107–116 URL: http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/1-2018/koziakov_govoruha.pdf

Леган І.М., Антонюк А.Б. Перспективи розвитку законодавчого регулювання системи безоплатної правової допомоги в Україні в контексті європейської інтеграції. Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 3 (32). 2020. С. 3-6.

Личенко І. Адвокатська діяльність: досвід країн Європейського Союзу. / the Journal of Eastern European Law / Журнал східноєвропейського права. 2020. № 83.С. 41-48.

Мартовицька О.В. Стан наукових досліджень правової допомоги в Україні в науці кримінального процесу. Юридична наука. № 1 (103). 2020. URL: file:///C:/Users/E_7240/Downloads/38-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-71-1-10-20210610.pdf

Надання правових послуг в Україні та можливості їх цифровізації: результати дослідження. Київ, 2020. 68 с.

Організація адвокатури та адвокатська діяльність: навч. посіб. для підгот. до комплекс. іспиту. / Кол. авт. Назаров І.В., Вільчик Т.Б., Овчаренко О.М., Іваницький С.О., Шандула О.О., Іванцова А.В., Ковальова Я.О., Ремескова Ю.О., Дудченко О.Ю. Харків : Право, 2021. 448 с.

Оцінювання системи безоплатної вторинної допомоги в Україні у світі стандартів передового досвіду Ради Європи (Звіт підготовлено в межах проекту Ради Європи «Подальша підтримка реформи кримінальної юстиції в Україні», фінансованого урядом Данії). Рада Європи. вересень, 2016. URL: <https://rm.coe.int/16806ff4a9>

Огляд системи надання безоплатної правової допомоги в Україні. URL: http://qala.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/BAR_FINAL_23_10.pdf

Проект Ради Європи в Україні «Посилення спроможностей адвокатів та правозахисників щодо реалізації на національному рівні положень Європейської конвенції з прав людини та Європейської соціальної хартії (переглянутої)». URL: <http://www.coe.int/en/web/kyiv/39>

Пряміцин В.Ю., Левіцька Н. О., Шамрай А. Право українців на отримання безоплатної правової допомоги / Конституційно-правові академічні студії № 1/2020. С. 37-42.

Прут Ю. Інститут правової допомоги у цивільному судочинстві: цивільно-процесуальні особливості реалізації. Підприємництво та право. № 3.2016. С. 54-58.

Ратушна Б. П. Право на безоплатну вторинну правову допомогу як запорука доступності правосуддя в Україні. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки. 2019. Вип. 8. С. 193-198.

Розробка і впровадження фахової оцінки якості в національній системі надання безоплатної правової допомоги в Україні. 2020. (Звіт в межах програми ООН). URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/peer-review-ukr-26-08_LAST-upd.pdf

Результати роботи адвокатів системи безоплатної правової допомоги у 2018 році. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2019. № 2. С. 13-14.

Рішко М. І. Забезпечення права на безоплатну правову допомогу в Україні: теоретико-правове дослідження : 12.00.01 : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Івано-Франківськ, 2019. 16 с.

Смит Р. Бесплатная юридическая помощь, администрация и адвокатура в Центральной и Восточной Европе: подходы к обеспечению качества. Правовий простір: безоплатна допомога в Україні. URL: pravo.legalspace.org/file.php?...Роджер%20Сміт.doc

Сакара Н.Ю. Правова допомога у цивільному судочинстві / Н.Ю. Сакара // В кн.: Цивільне судочинство України: основні засади та інститути: моногр. / за ред. В.В. Комарова. Харків: Право, 2016. С. 310–343.

Сірош Д.М. Фінансування витрат на безоплатну правову допомогу в судочинстві України / Д.М. Сірош // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 2С. 102–106 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_2_22

Сверба Ю.І. Роль безоплатної правової допомоги у механізмі забезпечення доступу до правосуддя. / Часопис Київського університету права. 2020/2. URL: file:///C:/Users/E_7240/Downloads/352-Article%20Text-676-1-10-20210110.pdf

Сорока С., Римарчук Р. Правове регулювання участі адвоката у цивільному процесі України. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: “Юридичні науки”. 2020. Т. 7. № 1. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/55820/2/2020v7n1_Rymarchuk_R-Legal_regulation_of_attorneys_167-172.pdf.

Умови надання безоплатної правової допомоги в контексті прецедентної практики Європейського суду з прав людини / С. В. Оверчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16osvzpl.pdf>.

Шандула О. О., Буликіна Т. О. Перспективи адаптації законодавства України про адвокатуру до європейських стандартів // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2021. № 4. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-4-7118>.

Шестерніна Н. П. Гарантії та стандарти якості надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні. Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Політологія. Соціологія. Право. 2019. № 1. С. 120-125.

Шрамко Ю. Конституційне регулювання інституту безоплатної правової допомоги в країнах СНД і Балтії (порівняльний аналіз) Віче. №5, березень 2019 <http://veche.kiev.ua/journal/1355/>

Безоплатна правова допомога (у схемах). 2018. URL: http://qala.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/zvit_BPD_2018.pdf

Єфанова Н. Prove Group, ЮК. Адвокат у цивільному процесі – основні принципи та завдання. URL: <https://radako.com.ua/news/advokat-u-civilnomu-procesi-osnovni-principi-ta-zavdannya>.

Як стати адвокатом безоплатної вторинної правової допомоги?» URL: <https://just.odessa.gov.ua/files/upload/files/Jak%20statu%20advokatom%20bvpd.pdf>

Brennan G. Strengths and perils: The Bar at the turn of the century / Sir Gerard Brennan : speech delivered Inaugural Sir Maurice Byers Lecture – at the New South Wales Bar Association, Sydney, 30 november 2000 // The Byers Lectures 2000-2012 / ed. Nye Perram, Rachel Pepper. – Federation Press, 2020. 217 P.

Інтернет-ресурси:

- Рішення Конституційного Суду України № 23-рп/2009, від 30.09.2009р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/doccatalog/document?id=73758>

- Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар - Тацій В.Я. – Вид-во 2012 р. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1233090949171/pravo/kriminalniy_protseualniy_kodeks_ukrayini_naukovo-praktichniy_komentar_-_tatsiy_vya

- Сайт Ради адвокатів України - <http://radaadvokativ.org.ua/>

- Сайт Національної асоціації адвокатів України - <http://unba.org.ua/akts-naau>

- Міжнародна асоціація адвокатів - <http://www.ibanet.org>

- Координаційний центр з надання безоплатної правової допомоги:
<http://legalaid.gov.ua/ua/>
- Сайт Ради Європи - <http://www.coe.kiev.ua>
- Рада асоціацій адвокатів та товариств юристів Європи - <http://www.ccbe.eu>
- Проект ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції» -
<http://www.justicereformukraine.eu/uk/>
- Офіційний сайт Верховної Ради України – <http://rada.gov.ua>.
- Офіційний сайт Кабінету Міністрів України – <http://kmu.gov.ua>.
- Офіційний сайт Міністерства юстиції України – <http://minjust.gov.ua>
- Офіційний сайт Національної асоціації адвокатів України –
<http://www.unba.org.ua/>
- Офіційний сайт Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури
– <http://vkdka.org>
- Офіційний сайт Київської міської кваліфікаційно-дисциплінарної
комісії адвокатури – <http://kmkdka.com>